

УДК 376.091 (075.8)

ББК 3 16

**Інклюзія від А до Я:  
порадник для фахівців інклюзивно-ресурсних центрів**

**Упорядковано:** Н. Заєркова, А. Трейтяк

**Рецензенти:**

Ірина Павлівна Воротникова, кандидат педагогічних наук, завдувачка кафедри природничо-математичної освіти та технологій Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка

Тетяна Миколаївна Чечко, кандидат педагогічних наук, методист комунального дошкільного навчального закладу "Центр розвитку дитини "Я+сім'я" м. Києва

*Схвалено Вченою радою Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол №2 від 04.02.2021 р.)*

Розробку посібника «Інклюзія від А до Я: порадник для фахівців інклюзивно-ресурсних центрів» здійснено в рамках діяльності Ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка.

Мета посібника: надати рекомендації фахівцям інклюзивно-ресурсних центрів щодо організації та діяльності інклюзивно-ресурсних центрів, відповідно до завдань визначених у Постанові КМУ №545 від 12.07.2017 р. «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр».

Посібник буде корисним фахівцям, які претендують на зайняття посади (директор, вчитель-логопед, вчитель-дефектолог, практичний психолог, соціальний педагог, вчитель-реабілітолог) та тим фахівцям, які вже працюють.

Посібник створено у форматі практичних блоків та завдань для самостійного виконання та може бути використаний як індивідуальний інструмент для аналізу та планування роботи фахівця інклюзивно-ресурсного центру.

<b>ЗМІСТ.....</b>	<b>3</b>
<b>ВСТУП .....</b>	<b>4</b>
<b>РОЗДІЛ І. ДІЯЛЬНІСТЬ ФАХІВЦІВ ІРЦ.....</b>	<b>5</b>
<b>РОЗДІЛ ІІ. ОРГАНІЗАЦІЯ, ПРОВЕДЕННЯ ТА ОПИС РЕЗУЛЬТАТІВ (КОМПЕТЕНЦІЇ, ПОТРЕБИ, РЕКОМЕНДАЦІЇ) КОМПЛЕКСНОГО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДИТИНИ.....</b>	<b>15</b>
Поради для вчителя-логопеда.....	19
Поради для практичного психолога.....	23
Поради для вчителя-дефектолога.....	26
Поради для вчителя-реабілітолога.....	27
<b>РОЗДІЛ ІІІ. ДІЯЛЬНІСТЬ ФАХІВЦІВ ІРЦ У СКЛАДІ КОМАНДИ ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ .....</b>	<b>29</b>
<b>РОЗДІЛ ІV. ЗАПИТАННЯ-ВІДПОВІДІ.....</b>	<b>35</b>
<b>РОЗДІЛ V. ІСТОРІЯ УСПІХУ .....</b>	<b>40</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>	<b>42</b>
<b>ДОДАТКИ.....</b>	<b>43</b>

## ВСТУП

Розроблення публікації «Інклюзія від А до Я: poradnik для фахівців інклюзивно-ресурсних центрів» здійснено в межах співпраці Ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти Інституту післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка та кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

Це видання присвячено питанням організації та діяльності інклюзивно-ресурсних центрів, відповідно до завдань визначених у Постанові КМУ № 545 від 12.07.2017 р. «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр».

У посібнику надано поради для вчителів-логопедів, вчителів-дефектологів, практичних психологів, вчителів-реабілітологів, соціальних педагогів, які претендують на зайняття посади та тим фахівцям, які вже працюють.

Посібник може бути використаний як індивідуальний інструмент для аналізу та планування роботи фахівця інклюзивно-ресурсного центру.

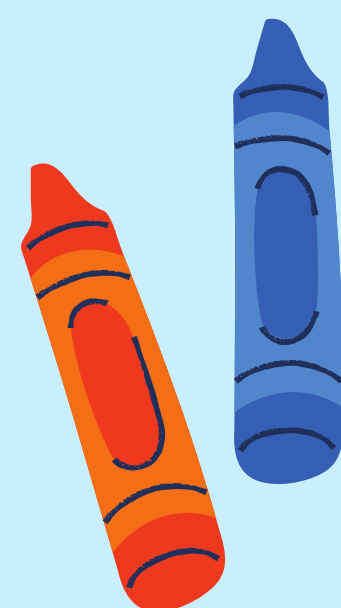
**Розділ I. Діяльність фахівців ІРЦ** передбачає огляд діяльності фахівців інклюзивно-ресурсного центру щодо проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини та містить завдання для самостійного виконання.

**Розділ II. Організація, проведення та опис результатів (компетенції, потреби, рекомендації)** комплексного психолого-педагогічного оцінювання розвитку дитини розкриває процес організації проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини фахівцями інклюзивно-ресурсного центру та містить завдання для самостійного виконання.

**Розділ III. Діяльність фахівців ІРЦ у складі команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами** охоплює питання надання підтримки командам психолого-педагогічного супроводу закладів освіти та супроводу дитини з особливими освітніми потребами під час освітнього процесу. Містить завдання для самостійного виконання.

**Розділ IV. Запитання-відповіді** побудовано на запитаннях педагогів закладів освіти щодо організації інклюзивного навчання, у тому числі розробленні індивідуальної програми розвитку. Надані відповіді мають рекомендаційний характер.

**Розділ V. Історія успіху.** Це історія успіху однієї родини, яка шукала відповіді на запитання: як скласти державну підсумкову атестацію учню, який має труднощі писемного мовлення.



## РОЗДІЛ І. ДІЯЛЬНІСТЬ ФАХІВЦІВ ІРЦ

### ДІЯЛЬНІСТЬ ФАХІВЦІВ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОЦІНКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини – це процес збору та інтерпретації кількісної та якісної інформації про особливості розвитку дитини з метою визначення її особливих освітніх потреб, в тому числі коефіцієнта її інтелекту, розроблення рекомендацій щодо освітньої програми, організації освітнього середовища, особливостей організації психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг, відповідно до потенційних можливостей дитини.

Комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини є кінцевим результатом процесу оцінювання, що орієнтує фахівців ІРЦ на визначення оптимального освітнього маршруту для кожної дитини з особливими освітніми потребами. Слід наголосити, що порушення психофізичного розвитку дитини не обов'язково обумовлюватимуть наявність у дитини особливих освітніх потреб.

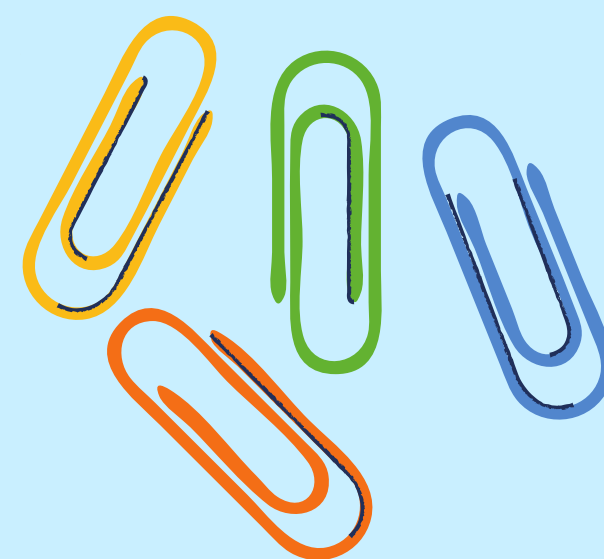
Основними завданнями комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини є:

- визначення особливих освітніх потреб;
- визначення особливостей розвитку дитини, її сильних та слабких сторін;
- розробка рекомендацій з організації надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дитині, а також рекомендацій щодо освітньої програми дитини, особливостей організації освітнього середовища, потреби в індивідуальній програмі розвитку;
- розробка рекомендацій щодо організації освітнього процесу дитини для адміністрації закладу освіти, педагогічних працівників, батьків або законних представників дитини.

ІРЦ проводить комплексну оцінку у таких випадках:

- звернення батьків (одного з батьків) або законних представників дитини;
- особисте звернення дітей віком від 16 до 18 років;
- звернення адміністрації закладів освіти (за наявності згоди батьків (одного з батьків) або законних представників дитини);
- звернення органів опіки та піклування щодо проведення комплексної оцінки дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування.

Комплексна оцінка проводиться фахівцями ІРЦ індивідуально за такими напрямками:



- оцінка фізичного розвитку дитини (визначення рівня загального розвитку дитини, її відповідності віковим нормам, розвитку дрібної моторики, способу пересування тощо);
- оцінка мовленнєвого розвитку дитини (визначення рівня мовленнєвого розвитку та використання вербальної/невербальної мови, наявності мовленнєвого порушення та його структури);
  - оцінка когнітивної сфери дитини (визначення рівня сформованості таких пізнавальних процесів, як сприйняття, пам'ять, мислення, уява, увага);
  - оцінка емоційно-вольової сфери дитини (виявлення здатності дитини до вольового зусилля, схильностей до проявів девіантної поведінки та її причин);
  - оцінка освітньої діяльності дитини (визначення рівня сформованості знань, вмінь, навичок відповідно до навчальної програми або основних критеріїв формування вмінь та навичок дітей дошкільного віку).

У разі потреби, фахівці ІРЦ можуть проводити комплексну оцінку за іншими напрямками, зокрема визначення рівня соціальної адаптації, взаємовідносин з однолітками, дорослими.

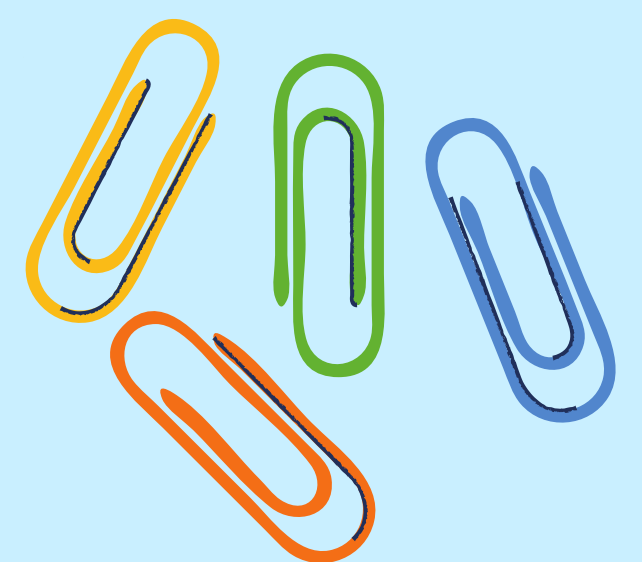


#### **Завдання для виконання:**

1. Вивчіть умови діяльності фахівців інклюзивно-ресурсного центру щодо проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини в процесі спостереження та бесіди з вчителем-дефектологом, вчителем-логопедом, практичним психологом/спеціальним психологом, реабілітологом, соціальним педагогом.
2. Опишіть діяльність фахівців інклюзивно-ресурсного центру щодо проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини.  
Дані занесіть у таблицю 1 (Додаток 1).

## **СПІВПРАЦЯ ФАХІВЦІВ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ З КОМАНДОЮ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ**

Успішність надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг командою психолого-педагогічного супроводу (далі КС) дитини з особливими освітніми потребами у закладі загальної середньої та дошкільної освіти залежить від якості її взаємодії з фахівцями ІРЦ.



Алгоритм професійної взаємодії фахівців ІРЦ і КС передбачає ряд послідовних кроків, що дає змогу здійснити поступовий перехід функцій ІРЦ від ініціюючих напрямів і змісту роботи КС до підтримуючих та моніторингових.

### **Крок 1**

Ознайомлення учасників КС з особливими освітніми потребами дитини, які визначені у Висновку ІРЦ.

У разі необхідності – надання роз'яснення щодо особливостей освітніх потреб дитини. Надання фахівцями ІРЦ консультативної допомоги КС з питань організації інклюзивного навчання, відповідно до визначених освітніх потреб; додаткових даних про дитину за підсумками комплексної оцінки (наприклад, визначення найсприятливіших для виконання певних видів діяльності умов тощо, що дає змогу скласти загальну характеристику дитини).

### **Крок 2**

Участь фахівця ІРЦ у підготовці Індивідуальної програми розвитку, за потреби – Індивідуальної навчальної програми, Індивідуального навчального плану – для закладів загальної середньої освіти, та Індивідуального освітнього плану – для закладів дошкільної освіти.

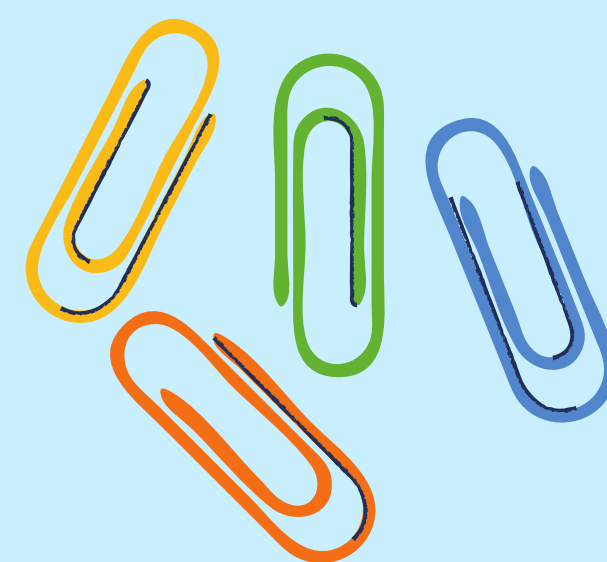
Фахівці ІРЦ надають наставницьку підтримку з питань узгодження діяльності всіх членів КС, пояснюючи сутність і необхідність дотримання єдиних вимог до адаптацій, модифікацій, створення графіка навчального навантаження дитини.

Здійснення фахівцями ІРЦ поточного (за потребою) і кінцевого (двічі на рік) моніторингу розвитку дитини за запитом КС з метою визначення динаміки розвитку дитини та необхідності коригування напрямів, умов, змісту надання освітніх послуг, відповідно до ІПР.

### **Крок 3**

Надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг шляхом проведення індивідуальних та групових занять фахівцями ІРЦ. Інформування КС про особливості та результати перебігу психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг фахівцями ІРЦ з метою використання в освітньому процесі дитини найбільш ефективних методів і прийомів.

Надання фахівцями ІРЦ методичної допомоги КС, відповідно до потреб, що виникають у процесі роботи: ознайомлення із чинним законодавством у сфері навчання дітей з ООП; спеціальні методики надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП;



здійснення відповідних адаптацій і модифікацій в освітньому процесі; особливості організації освітнього середовища, інформування про сучасну літературу та інші можливості професійного розвитку з питань навчання дітей з ООП.

Проведення працівниками ІРЦ інформаційно-просвітницької діяльності, яка передбачає запобігання порушенню права дитини з ООП на освіту, виникнення психотравмуючих факторів, що призводять до унеможливлення перебування дитини з ООП у дитячому колективі.

Крім того, фахівці ІРЦ можуть ініціювати спеціальні зустрічі з членами КС і батьками, проведення «акцій толерантності» (наприклад, написання творів, що присвячені різним ситуаціям виникнення труднощів адаптації дітей з ООП у дитячому колективі, з подальшим їх обговоренням, ілюструванням сюжетів, із залученням батьків усіх дітей класу (групи) ін.)



#### **Завдання для виконання:**

1. Вивчіть умови діяльності фахівців інклюзивно-ресурсного центру щодо співпраці з командою психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами закладу освіти.

2. Опишіть діяльність фахівців інклюзивно-ресурсного центру щодо співпраці з командою психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами закладу освіти.

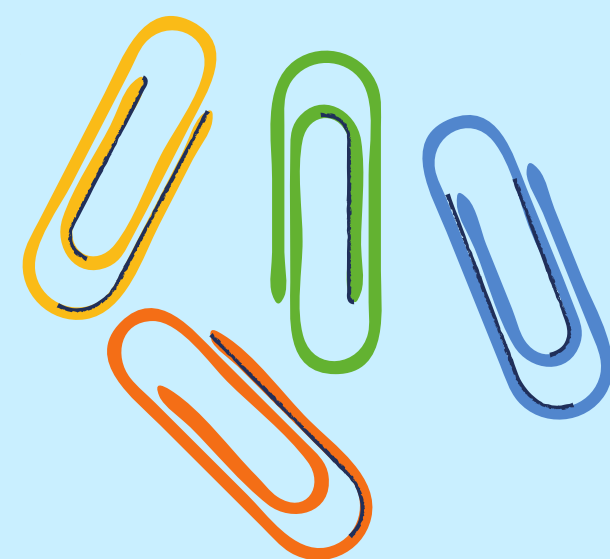
Дані занесіть у таблицю 2 (Додаток 2).

## **ДІЯЛЬНІСТЬ ФАХІВЦІВ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ ЩОДО НАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТА КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВИХ ПОСЛУГ ДІТЯМ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ**

Психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги надаються дітям з особливими освітніми потребами, які навчаються у закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, і не отримують відповідної допомоги.

Психолого-педагогічні послуги - це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти.

Корекційно-розвиткові послуги - це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення.



**Психолого-педагогічний супровід, психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги спрямовані на:**

-соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами, розвиток їх самостійності та відповідних компетенцій;

-формування компенсаційних способів діяльності як важливої умови підготовки дітей з особливими освітніми потребами до навчання в закладах дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти;

-розвиток навичок саморегуляції та саморозвитку дітей з урахуванням наявних знань, умінь і навичок комунікативної діяльності, становлення особистості.

**За результатами комплексної оцінки фахівці інклюзивно-ресурсного центру:**

-визначають напрями та обсяг психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, які надаються дітям з особливими освітніми потребами (для дитини з інвалідністю - з урахуванням індивідуальної програми реабілітації), та забезпечують їх надання шляхом проведення індивідуальних і групових занять.



**Завдання для виконання:**

1. Вивчіть умови діяльності фахівців інклюзивно-ресурсного центру щодо надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами.

2. Опишіть діяльність фахівців інклюзивно-ресурсного центру щодо надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами.

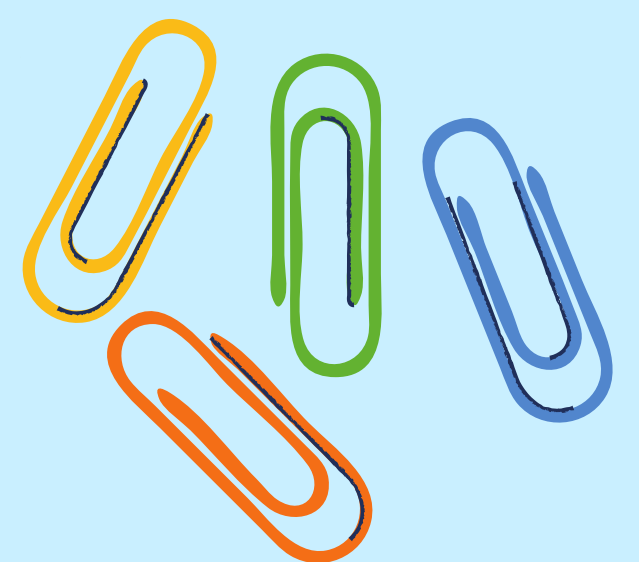
Дані занесіть у таблицю 3 (Додаток 3).

## **ДІЯЛЬНІСТЬ ДИРЕКТОРА ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ**

Керівництво діяльністю інклюзивно-ресурсного центру здійснює директор, який призначається на посаду строком на три роки на конкурсній основі та звільняється з посади засновником за погодженням з відповідним структурним підрозділом з питань діяльності інклюзивно-ресурсних центрів органів управління освітою. На посаду директора інклюзивно-ресурсного центру призначається особа, яка має вищу освіту ступеня магістра за спеціальністю “Спеціальна освіта” (“Корекційна освіта”, “Дефектологія”) або “Психологія” (“Практична психологія”) та стаж роботи не менше п’яти років за фахом.

**Директор інклюзивно-ресурсного центру:**

1) планує та організовує роботу інклюзивно-ресурсного центру, видає відповідно до компетенції накази, контролює їх виконання,





затверджує посадові інструкції фахівців інклюзивно-ресурсного центру;

2) призначає на посади фахівців інклюзивно-ресурсного центру на конкурсній основі та звільняє їх з посад відповідно до законодавства;

3) створює належні умови для продуктивної праці фахівців інклюзивно-ресурсного центру, підвищення їх фахового і кваліфікаційного рівня, впровадження сучасних методик проведення психолого-педагогічної оцінки, новітніх технологій надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами;

4) розпоряджається за погодженням із засновником в установленому порядку майном інклюзивно-ресурсного центру та його коштами, формує кошторис, укладає цивільно-правові угоди, забезпечує ефективність використання фінансових та матеріальних ресурсів;

5) забезпечує охорону праці, дотримання законності у діяльності інклюзивно-ресурсного центру;

6) представляє інклюзивно-ресурсний центр у відносинах з державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями;

7) подає засновнику річний звіт про діяльність інклюзивно-ресурсного центру.

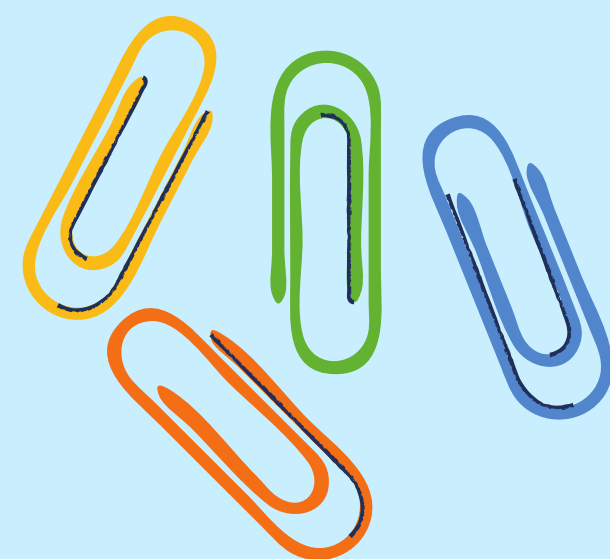
**Діяльність інклюзивно-ресурсного центру забезпечують педагогічні працівники:** вчителі-логопеди, вчителі-дефектологи (сурдопедагоги, олігофренопедагоги, тифлопедагоги), практичні психологи, вчитель-реабілітолог, а також медична сестра, бухгалтер та господарсько-обслуговувальний персонал.

На посади педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру призначаються особи, які мають вищу педагогічну (психологічну) освіту ступеня магістра. Стаж роботи за фахом не менше 60 відсотків педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру повинен становити три або більше років.

Призначення на посади педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру здійснюється засновником на конкурсній основі. Положення про конкурс на посаду директора та педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру затверджує засновник на підставі примірних положень, затверджених МОН.

Обов'язки фахівців інклюзивно-ресурсного центру визначаються відповідно до законодавства та посадових інструкцій.

На педагогічних працівників інклюзивно-ресурсних центрів поширюються умови оплати праці, умови надання щорічних відпусток та інші пільги, встановлені законодавством для педагогічних працівників спеціальних закладів загальної середньої освіти.



У разі потреби інклюзивно-ресурсний центр може залучати додаткових фахівців шляхом укладання цивільно-правових угод.

Для надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг в інклюзивно-ресурсному центрі вводяться такі посади:

- вчителя-логопеда з розрахунку одна штатна одиниця на 25-30 дітей з порушеннями мовлення або 15-20 дітей з тяжкими порушеннями мовлення, або 15 дітей дошкільного віку з фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення, або 12 дітей дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення;
- вчителя-дефектолога з розрахунку одна штатна одиниця на 12-15 дітей з порушеннями слуху/зору/інтелектуального розвитку;
- практичного психолога з розрахунку одна штатна одиниця на 12-15 дітей, які мають порушення емоційно-вольової сфери/пізнавальних процесів;
- вчителя-реабілітолога з розрахунку одна штатна одиниця на 12-15 дітей, які мають порушення опорно-рухового апарату.



**Завдання для виконання:**

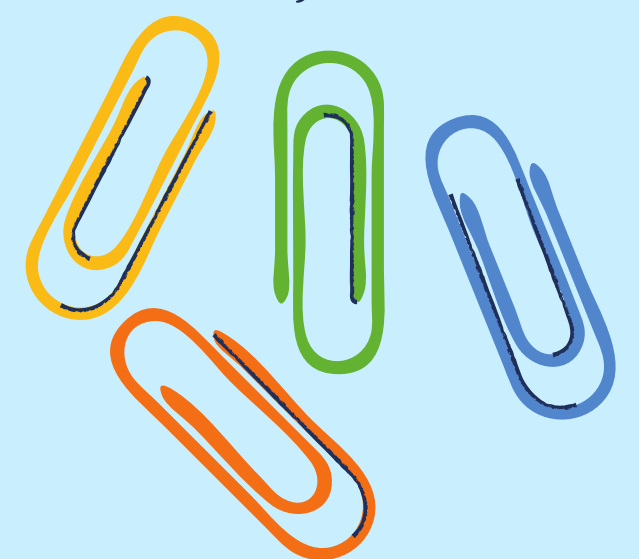
1. Вивчіть та опишіть умови діяльності директора інклюзивно-ресурсного центру.
  2. Опишіть діяльність директора інклюзивно-ресурсного центру.
- Дані занесіть у таблицю 4 (Додаток 4.)

## ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНОГО ЦЕНТРУ

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсні центри» від 12.07.2017 № 545, ІРЦ повинні мати приміщення, пристосовані для дітей з особливими освітніми потребами відповідно до вимог законодавства, у тому числі державних санітарних норм і правил та державних будівельних норм.

Відповідно до методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України та Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, що викладені у документі «Новий освітній простір» від 31 січня 2018 року, ІРЦ можуть розміщуватись як у приміщеннях закладів загальної середньої освіти (загальна площа ІРЦ, становить не менше 50 кв. метрів), так і на базі окремих приміщень, в тому числі вивільнених приміщень психолого-медико-педагогічних консультацій.

ІРЦ, які розміщуються у приміщеннях закладів загальної середньої освіти, повинні бути облаштовані кабінетами вчителів-дефектологів, логопеда, практичних психологів, фахівців ІРЦ та кабінетом директора ІРЦ.



При цьому спільними для надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг у приміщеннях шкіл можуть бути ресурсна кімната та спортивний зал.

**ІРЦ, які розміщуються в окремих приміщеннях, облаштовуються:**

- приймальнею;
  - кабінетами для надання психолого-педагогічної допомоги дітям, які мають порушення мовлення;
  - кабінетом для надання психолого-педагогічної допомоги дітям, які мають порушення зору;
  - кабінетом для надання психолого-педагогічної допомоги дітям, які мають порушення слуху;
  - кабінетом для надання психолого-педагогічної допомоги дітям, які мають порушення розумового розвитку;
- кабінетами практичних психологів;
- залом для занять з лікувальної фізкультури;
- кабінетом для спільних засідань педагогічних працівників ІРЦ;
- ресурсною кімнатою;
- кабінетом директора;
- кабінетом медичної сестри;
- кабінетом обслуговуючого персоналу ІРЦ.

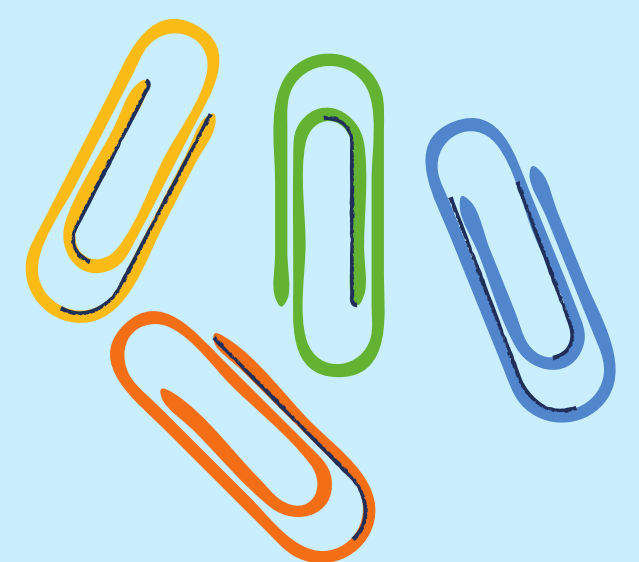
Слід звернути увагу, що приміщення ІРЦ повинні відповідати ДБН В.2.2-17:2006 «Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення», де визначені загальні вимоги до будинків та споруд, входів і шляхів руху до будинків, сходів і пандусів, ліфтів і підйомників, внутрішнього обладнання та санітарно-гігієнічного приміщення.

Відповідні позначення кабінетів ІРЦ, які інформують про призначення кабінету, повинні розташовуватись на рівні між 1,40 і 1,60 м від підлоги та дублюватись шрифтом Брайля для інформування осіб з порушеннями зору.

Для того, щоб позначення було видно навіть при відчинених дверях, його необхідно розміщувати на дверній рамі або прилеглої стіни, але не на самих дверях.

План приміщення, розклади, графіки роботи та інформаційні панелі повинні розташовуватись на висоті 0,90 – 1,80 м і мають дублюватись шрифтом Брайля.

Колір стін, підлоги, меблів, штор підбирається спокійних і нейтральних тонів, які не викликають додаткових подразнень у дітей з особливими освітніми потребами. Тому для облаштування кабінетів ІРЦ підійдуть блакитні, зелені, бежеві тони.



Сьогодні робоче місце фахівців неможливе без відповідного комп'ютерного забезпечення та мережі Інтернет. Технічні засоби необхідні для відеофіксації процедури обстеження та надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг, обробки і систематизації результатів обстежень, створення реєстрів, ретельної підготовки до проведення комплексної оцінки тощо.

#### **Кабінети ІРЦ повинні бути облаштовані:**

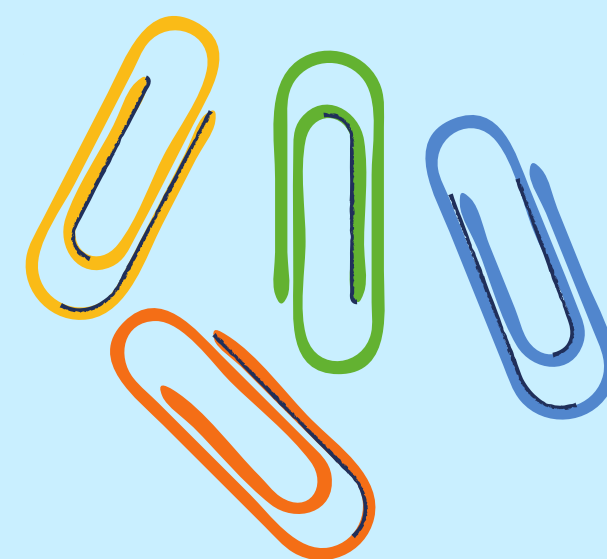
- сучасною технікою – комп'ютер, принтер, ксерокс, сканер, ламінатор, накопичувач інформації, планшет, телевізор тощо;
- системою відеоспостереження з моніторами. Слід відмітити, що монітори для спостереження батьками за дитиною повинні бути розміщені таким чином, щоб не порушувати права дитини;
- мобільними меблями: шафи, стільці, столи, полички. При цьому дитячі меблі повинні бути розраховані на різний вік дітей та легко пересуватись для поділу кабінету на зони;
- сучасними методиками та дидактичним обладнанням для надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг;
- навчально-методичними посібниками, спеціальною літературою щодо навчання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Важливо забезпечити зонування кабінетів для надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг. Оптимальною вважається таке планування:

- зона для індивідуальних занять, де фахівець ІРЦ надає послуги кожній дитині індивідуально;
- зона для проведення групових занять. Важливо в цій зоні розмістити кілька столів, розрахованих на різний зріст дітей, стільці, дошку для письма;
- зона для зберігання навчально-дидактичного матеріалу: шафа, столи, стелажі з різними посібниками, програмами для надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг, конструктори, дидактичні ігри та ін.

Робоче місце педагогічного працівника ІРЦ: письмовий стіл, стілець, комп'ютер (ноутбук), принтер тощо.

Слід зазначити, що важлива роль у наданні психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг належить ресурсній кімнаті. Основне призначення ресурсної кімнати – це створення комфортного простору для організації процесу навчання дітей з особливими освітніми потребами на основі застосування особистісно-орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.



Об'єм приміщення ресурсної кімнати поділено за допомогою стаціонарної меблевої перегородки на дві зони: навчально-пізнавальну та побутово-практичну.

*У першій зоні* проходить процес навчання у групах або індивідуально, що досягається шляхом двох варіантів планувального рішення завдяки мобільним меблям. У цій зоні усе пристосоване для особливостей навчального процесу. LED телевізор у центрі зони дозволяє викладати інформацію максимально наочно. Відкриті полиці з книжками та дидактичними матеріалами знаходяться у максимальній доступності. На підвіконнях облаштовані місця для сидіння, щоб учні могли читати книги із задоволенням.

Для «перезавантаження» діти можуть використовувати фітболи.

*Друга зона* – побутово-практична – допомагає дітям з особливими потребами адаптуватись у соціумі.

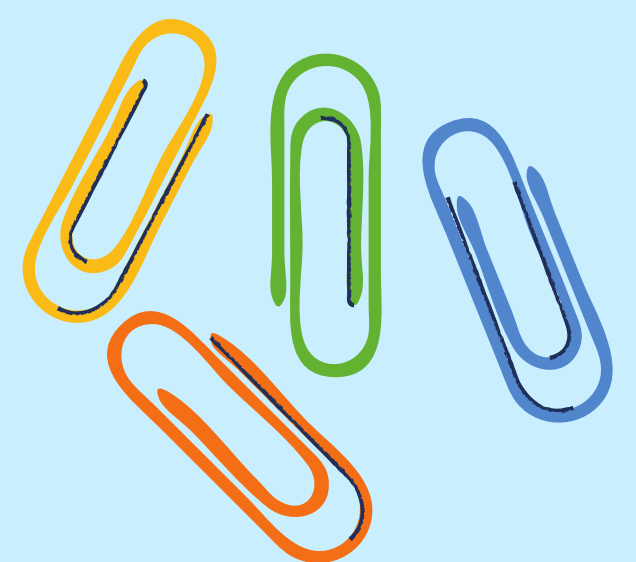
Звичайні побутові процеси для них іноді стають нездоланною перешкодою, тому тут сформовано простір, який виконує функції кухні та їдальні. Під пильним наглядом педагогів та з їхньою допомогою, діти можуть сформувати та набути навичок самостійного самообслуговування, що сприятиме побутовому комфорту у дорослому житті.

Примірний перелік оснащення кабінетів інклюзивно-ресурсних центрів визначений Наказом Міністерства освіти і науки України від 03.05.2018 № 447.



**Завдання для виконання:**

1. Ознайомтесь з Наказом МОН від 03.05.2018 р. № 447 «Про затвердження примірного переліку обладнання для оснащення кабінетів інклюзивно-ресурсних центрів».
2. Вивчіть та опишіть освітнє середовище інклюзивно-ресурсного центру.  
Дані занесіть у таблицю 5 (Додаток 5).



## **РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ТА ОПИС РЕЗУЛЬТАТІВ (КОМПЕТЕНЦІЇ, ПОТРЕБИ, РЕКОМЕНДАЦІЇ) КОМПЛЕКСНОГО ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ОЦІНЮВАННЯ РОЗВИТКУ ДИТИНИ**

Практика свідчить, що здебільшого саме заклад освіти виявляє існування труднощів, які стримують розвиток дитини й ускладнюють процес навчання. У разі виявлення такої дитини, проводиться первинне оцінювання саме на рівні закладу (командою закладу). Під час первинного оцінювання узагальнюються дані про особливості фізичного розвитку, мовленнєві й комунікативні здібності, когнітивний розвиток.

**Ці дані є основою для формулювання наступних висновків:**

- дитина не має труднощів у розвитку і навчанні та не потребує додаткових освітніх послуг, її розвиток відповідає віковим особливостям;
- дитина має труднощі в розвитку і навчанні (зазвичай, тимчасові), які можуть бути усунені педагогічними працівниками закладу;
- дитина має труднощі у розвитку і навчанні (не тимчасові), які не можуть бути усунені на рівні ресурсів закладу. Потребує проведення комплексної оцінки кваліфікованими фахівцями ІРЦ.

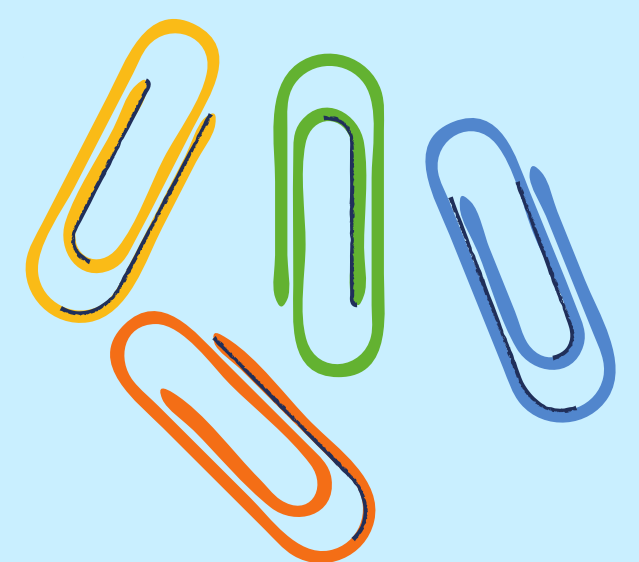
Первинний прийом батьків (одного з батьків) або законних представників дитини проводить психолог центру, який визначає час та дату проведення комплексної оцінки.

Комплексне оцінювання розвитку дитини може здійснюватися в межах ІРЦ, за місцем навчання та, за потреби, за місцем проживання дитини. Наприклад, можливий виїзд фахівців ІРЦ за місцем проживання або перебування дитини, якщо її пересування ускладнене.

У випадку, коли комплексне оцінювання здійснюється за місцем навчання та/або проживання (перебування) дитини, то графік проведення обов'язково погоджується з керівником закладу освіти, закладу охорони здоров'я та батьками (одним з батьків) або законними представниками дитини за два тижні до початку.

Участь батьків (одного з батьків) або законних представників дитини є обов'язковою.

У випадках, коли батьки або законні представники дитини відмовляються пройти комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, керівництво ІРЦ невідкладно інформує службу у справах дітей за місцем проживання дитини, територіальний підрозділ Національної поліції для вжиття заходів щодо захисту прав дитини.



### **Комплексна оцінка передбачає наступні етапи:**

- планування оцінки;
- інформування про проведення оцінки;
- підготовка матеріалів;
- безпосередня оцінка;
- звіт фахівців ІРЦ за сферами оцінювання;
- розгляд результатів на засіданні фахівців ІРЦ;
- підготовка висновку;
- інформування батьків та передача їм висновку;
- надання психолого-педагогічних, корекційно-розвивальних послуг;
- моніторинг реалізації рекомендацій.

### **Інформування про проведення оцінки**

ІРЦ письмово інформує батьків (одного з батьків) або законних представників дитини, керівників закладу освіти, закладу охорони здоров'я за два тижні до початку проведення оцінювання.

ІРЦ проводить комплексну оцінку не пізніше ніж протягом місяця з моменту звернення.

### **Підготовка матеріалів для проведення комплексної оцінки**

При виборі методик для здійснення комплексної оцінки педагогічні працівники ІРЦ мають враховувати:

- вік дитини;
- інформацію подану у документах до заяви про проведення оцінки;
- можливість невідповідності розвитку дитини віковим особливостям;
- можливі прояви поведінки.

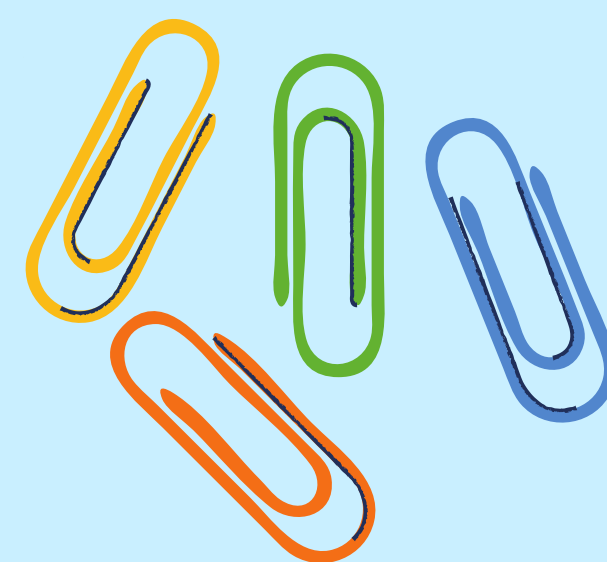
### **Проведення комплексної оцінки передбачає:**

- встановлення емоційного контакту з дитиною;
- використання методів оцінювання згідно з планом;
- фіксацію записів спостереження.

### **Під час проведення комплексної оцінки педагогічні працівники ІРЦ повинні:**

- створити атмосферу довіри та доброзичливості;
- враховувати фізичний та емоційний стан дитини;
- зважати на індивідуальні особливості її розвитку;
- враховувати вік, місце проживання, мову спілкування тощо.

Процедура і тривалість оцінювання визначаються згідно з віковими та індивідуальними особливостями розвитку дитини. Крім того, кількість зустрічей визначається часом для застосування методик оцінки.



### **Звіт фахівців за сферами оцінювання**

Кожен педагогічний працівник, який індивідуально здійснює оцінку:

- аналізує й інтерпретує результати оцінювання;
- визначає особливості розвитку дитини;
- визначає потреби у сфері оцінювання;
- розробляє рекомендації з надання психолого-педагогічної допомоги;
- розробляє рекомендації для організації освітнього процесу дитини.

### **Засідання фахівців ІРЦ з комплексної оцінки**

Узагальнення результатів комплексної оцінки здійснюється на засіданні фахівців ІРЦ, в якому мають право брати участь батьки (один з батьків) або законні представники дитини з ООП. Під час засідання визначається:

- наявність/відсутність особливих освітніх потреб;
- категорія особливих освітніх потреб;
- потреба в асистенті вчителя, асистенті дитини;
- обсяг надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дитині;
- рекомендації щодо освітньої програми дитини, потреба в індивідуальній програмі розвитку;
- рекомендації щодо організації освітнього процесу дитини для адміністрації закладу освіти, педагогічних працівників, батьків або законних представників дитини.

### **Підготовка та затвердження загального Висновку за результатами комплексної оцінки**

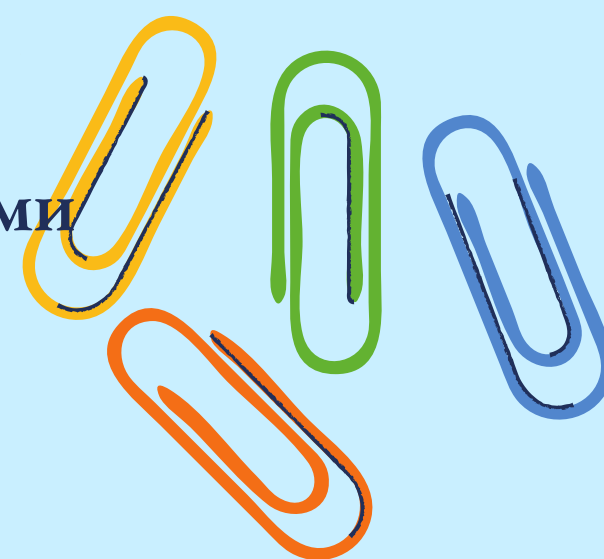
Для оформлення висновку директором інклюзивно-ресурсного центрузначається відповідальна особа.

Підготовка висновку здійснюється у такому порядку:

- 1) розділи Висновку: загальні дані про дитину; дані про сім'ю дитини (батьків (одного з батьків) або законних представників, братів, сестер); умови виховання в сім'ї; відносини між членами сім'ї; інформація про стан здоров'я дитини; заклади освіти, в яких навчалася/навчається дитина – заповнюються відповідальною особою на підставі поданих батьками (одним з батьків) або законними представниками дитини документів, вивчення її особової справи, медичних документів, інформації, зібраної під час спілкування з батьками (одним з батьків) або законними представниками, педагогічними працівниками навчальних закладів, з інших джерел;
- 2) розділи Висновку: напрями оцінки; загальні висновки; рекомендації – заповнюються фахівцями інклюзивно-ресурсного центру за результатами проведення комплексної оцінки.

### **Інформування батьків та передача їм Висновку**

Фахівці ІРЦ зобов'язані ознайомити батьків (одного з батьків) або законних представників дитини з особливими освітніми потребами





з Висновком про комплексну оцінку, умовами навчання та надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг у закладах освіти (у разі здобуття дитиною дошкільної чи загальної середньої освіти).

Інформування батьків проводиться у вигляді бесіди за відсутності дитини з урахуванням таких вимог.

По-перше, бесіду з батьками варто будувати на доступному для них рівні використання термінології, чітко структуруючи матеріал.

По-друге, бесіда повинна враховувати батьківські почуття любові до дитини: необхідно підкреслювати

позитивні сторони дитини, детально роз'яснювати суть труднощів у розвитку дитини та водночас подавати конструктивні пропозиції з їх подолання.

По-третє, бесіда має бути побудована в конструктивному напрямі, оскільки психолого-педагогічна допомога буде недостатньо ефективною, якщо батьки не стануть активними союзниками.

Висновок про комплексну оцінку надається батькам (одному з батьків) або законним представникам дитини з ООП, за заявою яких (якого) її проведено, у двох примірниках, один з яких передається батьками до закладу освіти.

Висновок про комплексну оцінку реєструється у відповідному журналі та зберігається в електронному вигляді в ІРЦ (сканована копія).

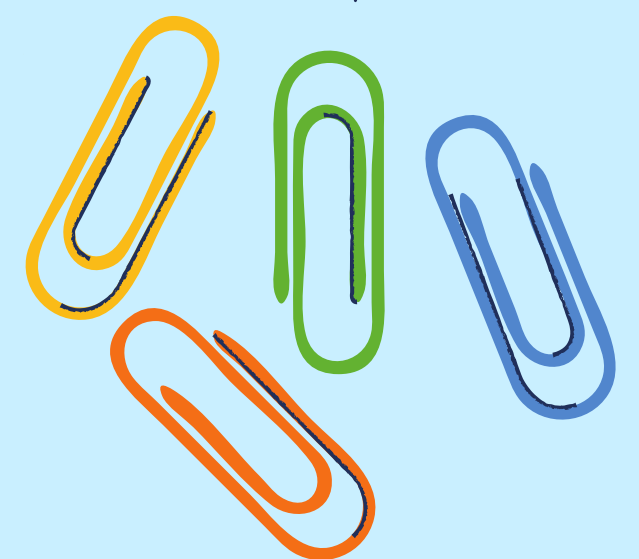
#### **Рекомендації щодо оформлення висновку ІРЦ**

У графі «Компетенції» наприклад, при оцінці фізичної сфери дитини необхідно охарактеризувати наступне: стан загальної моторики (чи відповідає віковим особливостям, чи має певні порушення (вказати які); стан дрібної моторики (чи відповідає віковим особливостям, чи має певні порушення (вказати які)); вказати на виявлені особливості координації, витривалості, спосіб пересування дитини і т. ін. Також зазначається чи відповідають виявлені показники (за сферами) розвитку дитини її віковим особливостям.

Для дітей зі складними психофізичними порушеннями розвитку одержані показники (за сферами) доцільно максимально деталізувати та описувати.

У графі «Потреби» (для цієї ж сфери) необхідно зазначити потребу у формуванні, розвитку функції, яка в графі «Компетенції» вказана як порушена. Наприклад: розвивати дрібну моторику, удосконалювати просторово-орієнтаційну координацію тощо.

У графі «Рекомендації» вказуються напрями, форми та засоби роботи щодо задоволення освітніх потреб. Наприклад: проводити заняття ЛФК, ритміки тощо.



У Висновку рекомендації формулюють таким чином: «проводити», «забезпечити», «надати», «створити», «адаптувати», «модифікувати» тощо. Наприклад: проводити заняття з ЛФК, ритміки, адаптувати (модифікувати) навчальні матеріали, адаптувати (модифікувати) навчальні цілі, збільшити час на виконання завдань, забезпечити спеціальним обладнанням для навчання та ін.

У загальних висновках зазначається наявність у дитини особливих освітніх потреб, категорія освітніх потреб, рекомендовані адаптації (модифікації) освітнього процесу, потреба в індивідуальній програмі розвитку, напрям, період/обсяг психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг, період проведення повторної оцінки.

Також у загальних висновках надаються рекомендації для педагогічних працівників, адміністрації закладів освіти та батьків щодо організації освітнього процесу дитини.

Підготовка Висновку – командна робота. У Висновку фахівці ІРЦ зазначають результати комплексної оцінки за напрямами. Зокрема, результати оцінки розвитку фізичної сфери зазначає вчитель-реабілітолог; мовленнєвої сфери – вчитель-логопед; когнітивної та емоційно-вольової сфер – практичні психологи; освітньої діяльності – вчитель-дефектолог.

Висновки та рекомендації формуються на основі узагальнення результатів оцінки.

Педагогічні працівники, які підписують Висновок про комплексну оцінку, несуть відповідальність за достовірність даних, що зазначені у документі.



**Питання для самооцінювання:** комплексне оцінювання розвитку дитини може здійснюватися в межах ІРЦ, за місцем навчання та, за потреби, за місцем проживання дитини.

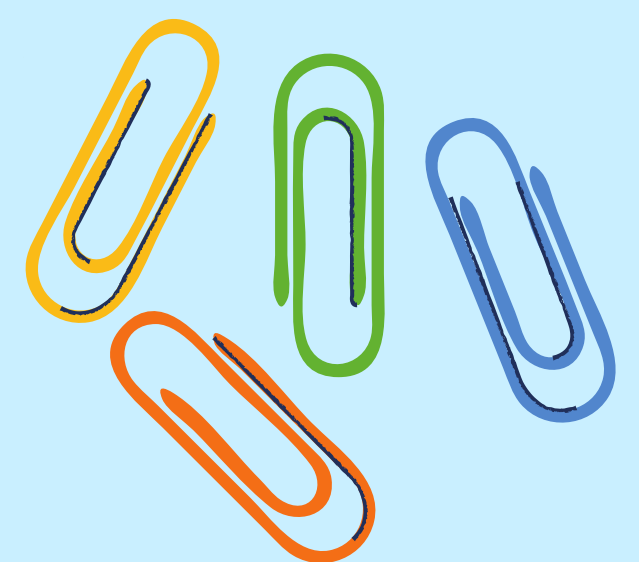
Необхідне підкресліть: (так/ні).

## ПОРАДИ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА

**Оцінка мовленнєвого розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Опис результатів**

Логопедична оцінка в цілому триває близько однієї години та передбачає наступні взаємопов'язані етапи:

**І етап** – орієнтовно-підготовчий. Завдання першого етапу: збір анамнестичних даних на основі вивчення медичної документації про дитину; з'ясування скарг, опитування батьків; виявлення в бесіді попередніх даних про індивідуально-типологічні особливості дитини в цілому та мовлення. У ході вивчення педагогічної документації, а також робіт дитини (різні вироби з глини, паперу, малюнки, шкільні зошити) складається уявлення про ті проблеми, які є в дитини, особливості її навчання, індивідуально-типологічні властивості і динаміку розвитку.



Співбесіда з батьками має бути сконцентрована винятково на проблемах дитини та їх вирішенні. Бесіду раціонально починати з виявлення скарг, опитування батьків щодо проблем дитини. У розмові з батьками вчитель-логопед може отримати цінну інформацію про особистість і характер дитини, про стиль її взаємин із тими, хто її оточує, про інтереси та ін.

II етап – діагностично-диференційований. Цей етап є процедурою оцінки всіх компонентів мовлення дитини (словникового запасу, граматичної будови, зв'язного мовлення, звуковимови й фонематичних процесів) в процесі цілеспрямованої взаємодії вчителя-логопеда з дитиною. Завдання етапу – з'ясування таких моментів:

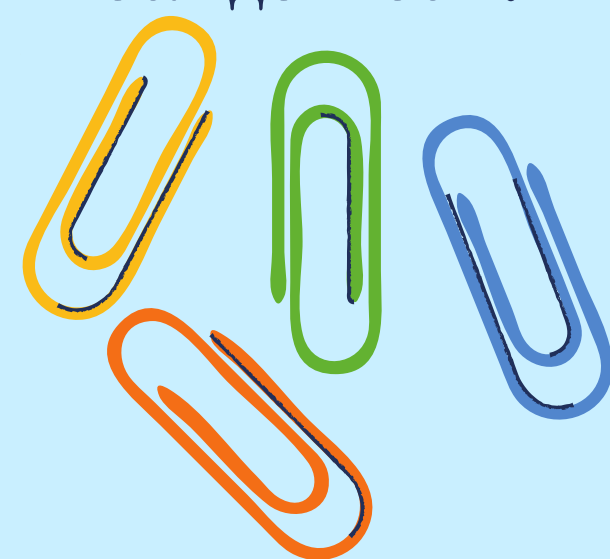
- які мовленнєві засоби сформовані до моменту оцінювання;
- які мовленнєві засоби не сформовані до моменту оцінювання;
- характер несформованості мовленнєвих засобів. Із цією метою досліджують слух, зір й інтелект дитини, диференціюють мовленнєві порушення первинного характеру від порушень мовлення та обстежують немовленнєві функції, що взаємодіють із мовленнєвими, і тільки після цього потрібно розпочати оцінку всіх компонентів мовленнєвої системи.

Основні методи логопедичної оцінки: педагогічний експеримент; бесіда з дитиною; спостереження за дитиною; гра.

Як дидактичний матеріал можуть бути використані іграшки й муляжі, сюжетні картинки й малюнки, картки з надрукованими завданнями, книги та логопедичні альбоми. Матеріал підбирається відповідно до віку дитини. Доцільно відзначити, що предметні та сюжетні картинки для оцінки краще не ламінувати, адже гладка поверхня зі світловими відбитками перешкоджає повноцінному зоровому сприйманню. Слід зважати на те, що для слабозорих потрібні більші від звичного розміру зображення і предмети, а діти з ДЦП краще сприймають картинки, розташовані вертикально (на фланелеграфі, набірному полотні, дошці, тримаючи у руці), аніж горизонтально (розкладені на столі). Варто пам'ятати, що при показі предметних картинок між ними повинна бути збережена відстань, а їх кількість в одному діагностичному завданні має не перевищувати 10, зокрема: 2 – ранній вік, 3-6 – дошкільний, 7 і більше – шкільний.

Якщо виявлено порушення будь-якого компонента мовлення, необхідно перевірити стан інших компонентів, які залежать від нього, адже відомо – кожен прояв мовленнєвого порушення може бути причиною і водночас наслідком інших порушень. Зіставлення та порівняння результатів оцінки всіх компонентів мовлення дозволяє діагностувати мовленнєве порушення, його тяжкість.

Процедура оцінювання починається в присутності батьків зі встановлення контакту з дитиною, і, в більшості випадків, оцінка мовлення відбувається в такій послідовності:



• *Оцінка словникового запасу або лексичної компетентності.* У лінгвістичній літературі виділяється два види словника – активний (продуктивний) і пасивний (рецептивний). До активного словника включаються ті лексичні одиниці, які використовуються носієм мови для продукування (складання) власного висловлювання. Пасивний словник складається із лексичних одиниць, які носій мови правильно розуміє під час сприймання чужого висловлювання. При цьому співвідношення обсягів пасивного й активного словників може бути різним в умовах різних форм порушень мовлення. Кожен із цих словників може бути охарактеризований за двома параметрами: кількісним (обсяг) та якісним (семантичний зміст). Обсяг лексичного запасу залежить від віку дитини, рівня розвитку її пізнавальних і розумових функцій, умов виховання.

• *Оцінка граматичної будови мовлення або граматичної компетентності.* У процесі оцінювання необхідно виявити можливості граматичного оформлення не тільки на синтаксичному, але й на морфологічному рівні. Тому оцінювання має бути спрямовано на вивчення будови речення, граматичної зміни слів у ньому та морфологічних форм слова. Під час оцінювання мовлення дошкільнят необхідно враховувати, що процес становлення граматичної будови ще далеко не закінчений. Якщо в дитини сформоване фразове мовлення, то можна почати оцінку зі складних речень, доступних для дітей за структурою, поступово переходячи до простіших, щоб визначити той рівень, яким дитина володіє впевнено. Для оцінки стану мовлення на синтаксичному рівні традиційно використовуються різні види завдань із виконання складних і простих інструкцій, побудови простих і складних речень. Під час оцінювання синтаксичних умінь та навичок включаються спеціальні завдання з вивчення видів зв'язку слів і їх відношень у реченні. У ході оцінки синтаксису вчитель-логопед з'ясовує стан навичок словозміни в цілому (категорії числа та роду з'являються першими), відзначаючи кількість і якість аграматизмів у мовленні дитини; стан навичок словотворення граматичних форм, зокрема вміння користуватися суфіксами першої групи, утворюючи зменшувальну форму іменників, та другої – утворення від іменників нових слів: прикметників, дієслів та ін.

• *Оцінка вимови звуків або фонетичної компетентності* проводиться тільки в тому випадку, якщо в дитини в процесі оцінювання виявляються недоліки вимови звуків: відсутність звука; спотворення звука; заміни і змішування звуків (стійкі та нестійкі). У разі порушень вимови звуків, порушується складова структура слова, яку досліджують на вербальному матеріалі, що становить різні складові структури слів. Якщо в дитини є проблеми звуковимовного характеру, проводиться поглиблена оцінка, яка включає: обстеження будови і рухових функцій артикуляційного апарату; вивчення стану фонематичних процесів (сприймання, аналізу, синтезу, уявлень).



- *Оцінка зв'язного мовлення або діалогової компетентності* починається зі встановлення вербального контакту з дитиною за допомогою діалогічної форми мовлення, проте оцінка стану зв'язного мовлення дитини в цілому може мати діалогічну або монологічну форму. Для дітей дошкільного віку пропонуються такі види завдань: складання речення за сюжетною картинкою з однією дією; описової розповіді, пов'язаної з малюнком, за сюжетною картинкою, за серією малюнків та ін. На підставі отриманих даних про стан словникового запасу, граматичної будови, зв'язного мовлення, звуковимови й фонематичних процесів заповнюється протокол оцінювання, до якого записуються всі відповіді дитини, як правильні, так і помилкові. Проводиться кількісний та якісний аналіз одержаних даних із метою обґрунтування висновку вчителя-логопеда.

**Під час складання логопедичного висновку про стан мовлення дитини враховують:**

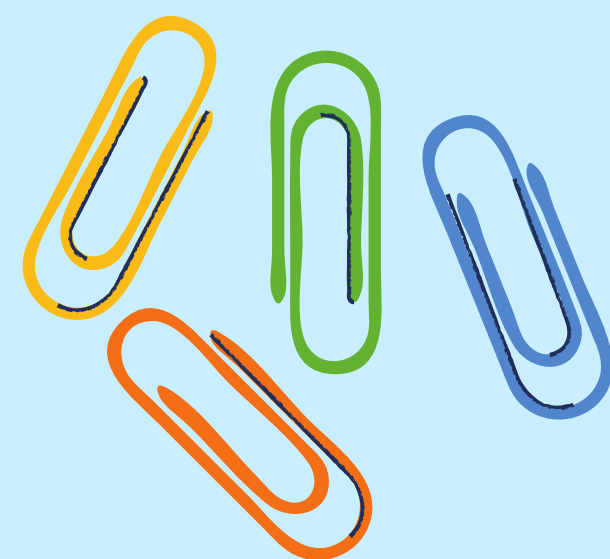
1. **Порушення фонетичного, фонематичного, лексичного, граматичного та зв'язного мовлення як компонентів мовленнєвої системи, що зумовлюють порушення засобів мовлення і поєднуються в термін для позначення загальних ознак недорозвинення компонентів мовленнєвої системи, а саме: фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення, в окремих випадках – фонетичне недорозвинення мовлення; загальне недорозвинення мовлення (I, II, III, IV рівнів); порушення використання засобів мовлення – заїкання.**

2. **Порушення усного мовлення поділяються на два типи: фонаційного (зовнішнього) оформлення висловлювання, які називають порушеннями вимовної сторони мовлення: дислалія, дизартрія, ринолалія, заїкання; структурно-семантичного (внутрішнього) оформлення висловлювання, які називають системним або поліморфним порушенням мовлення, що представлені двома видами: алалією і афазією.**

3. **Форми мовленнєвого порушення: дислалія (артикуляторно-фонематична; артикуляторно-фонетична; акустико-фонематична); дизартрія (кіркова; псевдобульбарна; бульбарна; екстрапірамідна (підкіркова); мозочкова; стерта форма дизартрії); ринолалія (органічна, функціональна відкрита; органічна закрита (передня, задня); функціональна закрита); заїкання (невротичне; неврозоподібне); алалія (моторна, сенсорна, сенсомоторна); дисграфія (артикуляторно-акустична, акустична, оптична, аграматична, дисграфія на тлі порушення мовного аналізу та синтезу); дислексія (аграматична, фонематична, семантична, мнестична, оптична, тактильна (за Р. Лалаєвою)).**

#### **Завдання для виконання:**

1. **Поспілкуйтесь із фахівцем ІРЦ та вивчіть наявні методики обстеження та оцінки мовленнєвого розвитку дитини з особливими освітніми потребами.**



2. Підготуйтеся до проведення оцінки мовленнєвого розвитку дитини з особливими освітніми потребами (добір дидактичного та стимульного матеріалу).
3. Проведіть оцінку мовленнєвого розвитку дитини з особливими освітніми потребами.
4. Занесіть отримані результати до протоколу/картки.
5. Здійсніть аналітичну обробку результатів оцінки мовленнєвого розвитку дитини з особливими освітніми потребами.
6. Інтегруйте результати у висновок комплексного оцінювання розвитку дитини з особливими освітніми потребами (п.6. Напрями оцінки «Оцінка мовленнєвого розвитку»);
7. Обговоріть сформульований висновок із фахівцями та директором ІРЦ. Дані занесіть у таблицю 6 (Додаток 6).

## ПОРАДИ ДЛЯ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

**Оцінка когнітивної сфери дитини з особливими освітніми потребами. Опис результатів (компетенції, потреби, рекомендації)**

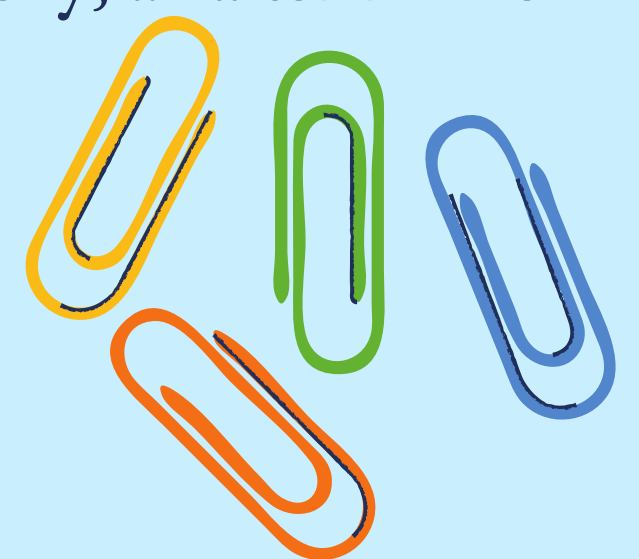
Оцінка когнітивної сфери дитини проводиться з метою визначення рівня сформованості таких пізнавальних процесів, як сприйняття, пам'ять, мислення, уява, увага. Результати оцінки практичний психолог зазначає у висновку про комплексну оцінку.

При проведенні обстеження дітей дошкільного віку слід дотримувати ряд умов, які забезпечать більш об'єктивну оцінку їх стану:

- створення в ході обстеження комфортності, встановлення емоційного контакту;
- пред'явлення завдань починати з найбільш простих для створення ситуації успіху;
- чергування словесних і наочних методик для попередження стомлення;
- ігровий характер завдань;
- врахування рівня розвитку пізнавальної діяльності.

Психологічне обстеження починається з бесіди з дитиною, яка спрямована на встановлення емоційного контакту. Під час бесіди виявляються загальний запас знань і уявлень дитини про навколишній, орієнтування в часі, просторі, емоційні особливості: контактність, інтереси, улюблені ігри і заняття.

При відборі методик для діагностичного обстеження дітей дошкільного віку необхідно враховувати психологічні вікові новоутворення: рівень розвитку перцептивних дій (сприймання), наочно-образного мислення, провідну діяльність - ігрову, а також типові види діяльності – конструювання і малювання.

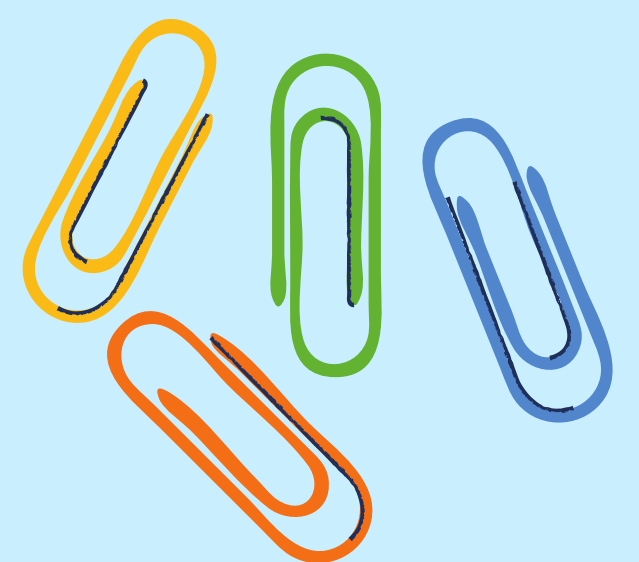


**При проведенні обстеження дітей шкільного віку слід дотримувати ряд умов:**

- Створити позитивний емоційний фон перед тестуванням.
- Загальна інструкція для досліджуваного в ігровій формі «Я хотіла б щось у тебе запитати...».
- При постановці питання слід приділяти велику увагу точності формулювання і чіткості вимови.
- Будь-яку відповідь, крім явно негативної, потрібно заохочувати: «правильно», «молодець», «дуже добре» і т.д.
- Невдалі відповіді необхідно обов'язково «амортизувати», щоб не викликати негативного ставлення до подальшого дослідження «Ну що ж, це не має значення».
- Якщо замість відповіді досліджуваний мовчить, необхідно будь-яким способом стимулювати його до відповіді (але НЕ до конкретної, не підказувати). Не переходити до наступного завдання, якщо на попереднє не було відповіді.
- Якщо дається дві несуперечливі відповіді, але різної якості - оцінювати за кращою з них. У разі суперечливих висловлювань, запитати: «Ну, так як правильно?»
- Питання повторюється повністю, якщо протягом 10-15 сек., не було відповіді.
- Додаткові питання ставляться тільки в тих випадках, коли відповідь досліджуваного неможливо оцінити в 0 або 1 бал. При відповіді, що знаходиться між 1 і 2 балами, додаткові питання не задаються, і відповідь оцінюється в 1 бал. Форма постановки додаткового питання: «Розкажи мені ще щось про це?».

#### **Завдання для виконання:**

1. Поспілкуйтесь із фахівцем ІРЦ та вивчіть наявні методики обстеження та оцінки когнітивної сфери дитини з особливими освітніми потребами.
2. Підготуйтеся до проведення оцінки когнітивної сфери дитини з особливими освітніми потребами (добір дидактичного та стимульного матеріалу).
3. Проведіть оцінку когнітивної сфери дитини з особливими освітніми потребами.
4. Занесіть отримані результати до протоколу/картки.
5. Здійсніть аналітичну обробку результатів оцінки когнітивної сфери дитини з особливими освітніми потребами.
6. Інтегруйте результати у висновок комплексного оцінювання розвитку дитини з особливими освітніми потребами (п.6. Напрями оцінки «Оцінка когнітивної сфери»);
7. Обговоріть сформульований висновок із фахівцями та директором ІРЦ. Дані занесіть у таблицю 7 (Додаток 7).



## **Оцінка емоційно-вольової сфери дитини з особливими освітніми потребами. Опис результатів (компетенції, потреби, рекомендації)**

Оцінка емоційно-вольової сфери дитини передбачає виявлення здатності дитини до вольового зусилля, схильностей до проявів девіантної поведінки та її причин. Результати оцінки практичний психолог зазначає у висновку про комплексну оцінку.

**При проведенні обстеження дітей дошкільного віку слід дотримувати ряд умов, які забезпечать більш об'єктивну оцінку їх стану:**

- створення в ході обстеження комфортності, встановлення емоційного контакту;
- пред'явлення завдань починати з найбільш простих для створення ситуації успіху;
- чергування словесних і наочних методик для попередження стомлення;
- ігровий характер завдань;
- врахування рівня розвитку пізнавальної діяльності.

**Дослідження особистості дитини шкільного віку.**

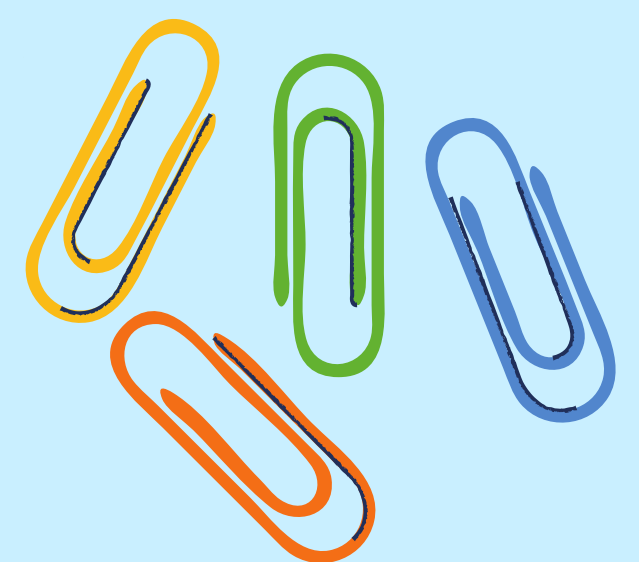
З метою діагностики особливостей емоційно-особистісної сферивикористовують такі методики:

- Методика діагностики рівня шкільної тривожності Філліпса;
- Кольоровий тест М. Люшера та тест відношень;
- Малюнкові тести (методика «Малюнок людини (з 3 років);
- «Малюнок неіснуючої тварини» (з 5-6 років).



### **Завдання для виконання:**

1. Поспілкуйтесь із фахівцем ІРЦ та вивчіть наявні методики обстеження та оцінки емоційно-вольової сфери дитини з особливими освітніми потребами.
2. Підготуйтеся до проведення оцінки емоційно-вольової сфери дитини з особливими освітніми потребами (добір дидактичного та стимульного матеріалу).
3. Проведіть оцінювання емоційно-вольової сфери дитини з особливими освітніми потребами.
4. Здійсніть аналітичну обробку результатів оцінки емоційно-вольової сфери дитини з особливими освітніми потребами.
5. Інтегруйте результати у висновок комплексного оцінювання розвитку дитини з особливими освітніми потребами (п.6. Напрями оцінки «Оцінка емоційно-вольової сфери»).
6. Обсудіть сформульований висновок із фахівцями та директором ІРЦ. Дані занесіть у таблицю 8 (Додаток 8).





## ПОРАДИ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ-ДЕФЕКТОЛОГА

**Проведення оцінки навчальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами та опис результатів (компетенції, потреби, рекомендації)**

### *Методики діагностики*

Аналіз існуючих методик оцінювання психолого-педагогічного розвитку дитини засвідчує доцільність використання не окремих методик, які оцінюють певні аспекти психічного процесу дитини (пам'ять, уява, увага, мислення тощо), а цілісної комплексної системи оцінювання. Тому перспективою є створення банку методик в ІРЦ для комплексної оцінки різних сфер розвитку дитини від 2 до 18 років, серед яких методики WISC-IV, LEITER-3, CONNERS-3, PEP-3, CASD.

Більше інформації про вищезазначені методики за посиланням:

<https://giuntipsy.com.ua/clinical/wisc-iv/>

<https://giuntipsy.com.ua/clinical/leiter-3/>

<https://giuntipsy.com.ua/clinical/conners-3/>

<https://giuntipsy.com.ua/clinical/pep-3/>

<https://giuntipsy.com.ua/clinical/casd/>

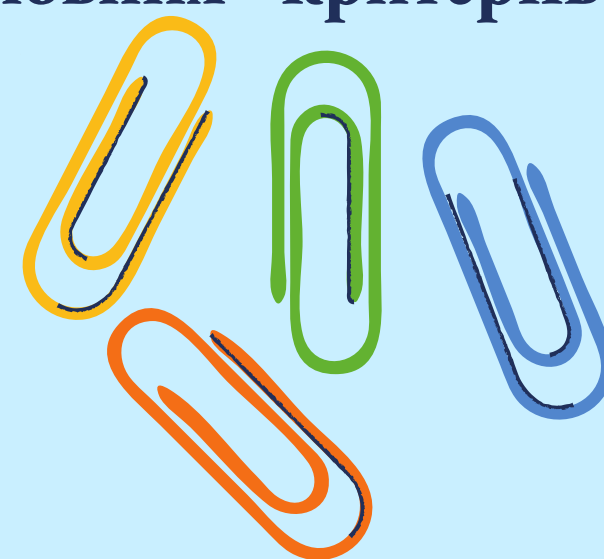
**Діагностичний маршрут, планування та напрями комплексної оцінки. Виявлення труднощів.**

Практика свідчить, що здебільшого саме заклад освіти виявляє існування труднощів, які стримують розвиток дитини й ускладнюють процес навчання. У разі виявлення такої дитини, проводиться первинне оцінювання саме на рівні закладу (командою закладу). Під час первинного оцінювання узагальнюються дані про особливості фізичного розвитку, мовленнєві й комунікативні здібності, когнітивний розвиток.

Ці дані є основою для формулювання наступних висновків:

- дитина не має труднощів у розвитку і навчанні та не потребує додаткових освітніх послуг, її розвиток відповідає віковим особливостям;
- дитина має труднощі в розвитку і навчанні (зазвичай, тимчасові), які можуть бути усунені педагогічними працівниками закладу;
- дитина має труднощі у розвитку і навчанні (не тимчасові), які не можуть бути усунені на рівні ресурсів закладу. Потребує проведення комплексної оцінки кваліфікованими фахівцями ІРЦ.

**Оцінка освітньої діяльності дитини це визначення рівня сформованості знань, вмінь, навичок відповідно до навчальної програми або основних критеріїв формування вмінь та навичок дітей.**





### **Завдання для виконання:**

1. Поспілкуйтесь із фахівцем ІРЦ та вивчіть наявні методики обстеження та оцінки навчальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами.
2. Підготуйтеся до проведення оцінки навчальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами (добір дидактичного та стимульного матеріалу).
3. Проведіть оцінювання навчальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами.
4. Здійсніть аналітичну обробку результатів оцінки навчальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами.
5. Інтегруйте результати у висновок комплексного оцінювання розвитку дитини з особливими освітніми потребами (п.6. Напрями оцінки «Оцінка навчальної діяльності»).
6. Обговоріть сформульований висновок із фахівцями та директором ІРЦ. Дані занесіть у таблицю 9 (Додаток 9).

## **ПОРАДИ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ-РЕАБІЛІТОЛОГА**

### **Оцінка фізичної сфери дитини з особливими освітніми потребами. Опис результатів (компетенції, потреби, рекомендації)**

Моторна недостатність негативно впливає на розвиток усіх систем організму (серцево-судинної, дихальної, шлунково-кишкової, нервово-психічної діяльності) та загалом потребує комплексної допомоги: освітньої та медичної (реабілітаційної).

Під час бесіди з батьками вчитель-реабілітолог звертає увагу на:

- 1) ранній фізичний розвиток дитини (тримає голову (зазвичай, з 1,5 міс.), перевертається (з 4 міс.), сидить (з 6 міс.), стоїть (з 10–11 міс.), ходить (з 11–12 міс.), перші зуби (з 6–8 міс.); наявність рухового неспокою, здригання, тремору, тики, підвищення (послаблення) тонусу, енурез; характер вигодовування, часті зригування;
- 2) перенесені захворювання (інфекції, травми голови, соматичні, захворювання нервової системи, алергічні захворювання, реакції); наявні хронічні захворювання;
- 3) планові (непланові) щеплення, реакція на них;
- 4) виписки лікаря-ортодонта, хірурга, стоматолога, педіатра;
- 5) стан харчування, сну.

Відповідно до віку вчитель-реабілітолог добирає методики оцінювання, які можуть виконуватися дитиною за словесною (вербальною) інструкцією, за зразком (руховим, піктографічним із зображенням послідовності виконання),



із використанням мовних одиниць (звук, склад, слово, словосполучення, речення), невербальних сигналів, музичного супроводу (бубон, аудіозаписи тощо) та без них.

Слід пам'ятати, що оцінювання артикуляційної, мімічної, ручної та пальчикової моторики в умовах ІРЦ може здійснюватися в повному обсязі, то моніторинг стану сформованості загальної моторики обмежується оцінкою на стояння, ходьбу, повороти, нахили, присідання та стрибки.

З метою допомоги дитині у виконанні діагностичних завдань доцільно використовувати такі види опор:

зорова (З) – увага до зорового (предметного, графічного) матеріалу, наочний супровід, зоровий зразок;

слухова (С) – акцент на слухове сприймання;

кінетична (К) – динамічне виконання, руховий зразок;

кінестетична (КС) – статичне утримання, м'язові відчуття;

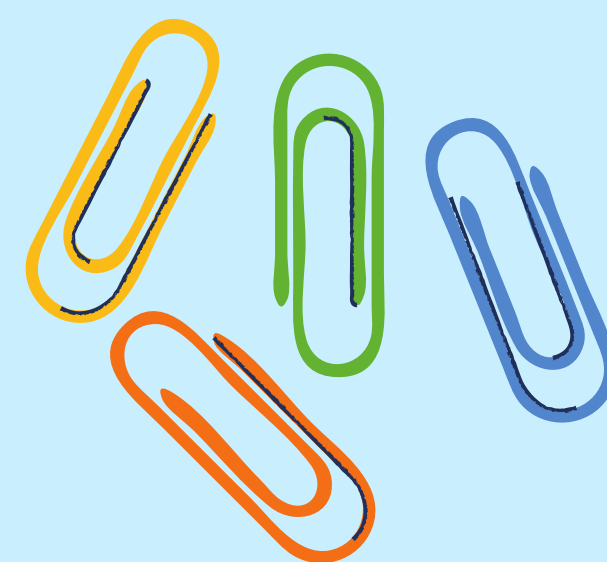
вербальна (В) – повторення інструкції, її деталізація, пояснення, навідні запитання;

емоційна (Е) – посмішка, погладжування по руці, голові.



#### **Завдання для виконання:**

1. Поспілкуйтесь із фахівцем ІРЦ та вивчіть наявні методики обстеження та оцінки фізичної сфери дитини з особливими освітніми потребами.
2. Підготуйтеся до проведення оцінки фізичної сфери дитини з особливими освітніми потребами (добір обладнання).
3. Проведіть оцінювання фізичної сфери дитини з особливими освітніми потребами.
4. Здійсніть аналітичну обробку результатів оцінки фізичної сфери дитини з особливими освітніми потребами.
5. Інтегруйте результати у висновок комплексного оцінювання розвитку дитини з особливими освітніми потребами (п.6. Напрями оцінки «Оцінка фізичної сфери»).
6. Обговоріть сформульований висновок із фахівцями та директором ІРЦ. Дані занесіть у таблицю 10 (Додаток 10).



## РОЗДІЛ III. ДІЯЛЬНІСТЬ ФАХІВЦІВ ІРЦ У СКЛАДІ КОМАНДИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Особливості засідання команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами за участю фахівців інклюзивно-ресурсного центру в закладі освіти

**Склад учасників Команди супроводу:**

1. Склад Команди супроводу визначається з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП.

2. До складу Команди супроводу дитини з ООП входять:

**У закладі загальної середньої освіти:**

*постійні учасники:* директор або заступник директора з навчально-виховної роботи, вчитель початкових класів (класний керівник), вчителі, асистент вчителя, практичний психолог, соціальний педагог, вчитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), вчитель-реабілітолог та батьки або законні представники (далі - батьки) дитини з ООП тощо;

*залучені фахівці:* медичний працівник закладу освіти, лікар, асистент дитини, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо.

**У закладі дошкільної освіти:**

*постійні учасники:* директор або вихователь-методист, вихователь, асистент вихователя, практичний психолог, соціальний педагог, вчитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП), вчитель-реабілітолог та батьки дитини з ООП тощо;

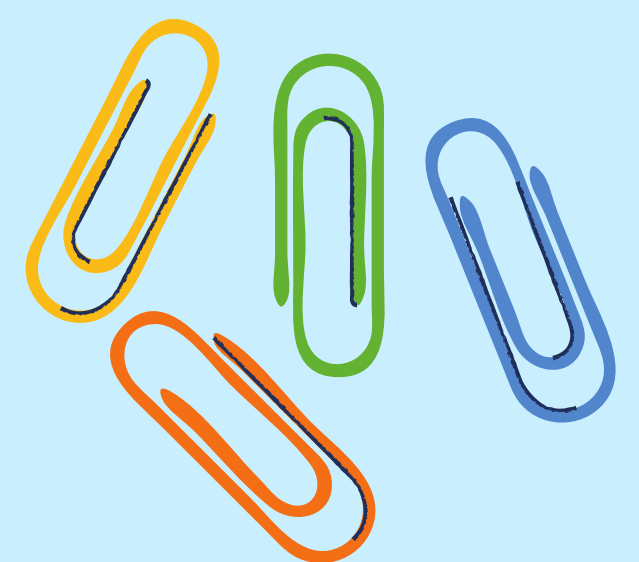
*залучені фахівці:* медичний працівник закладу освіти, лікар, асистент дитини, спеціалісти системи соціального захисту населення, служби у справах дітей тощо.

**Організація роботи Команди супроводу**

Однією з організаційних форм діяльності Команди супроводу є засідання її учасників, яке проводиться не менше трьох разів протягом навчального року. За потреби скликаються позачергові засідання. Ініціювати позачергове засідання Команди супроводу може будь-хто з її учасників.

Головою засідання Команди супроводу є директор або заступник директора з навчально-виховної роботи в закладі загальної середньої освіти, вихователь-методист - в закладі дошкільної освіти.

Рішення засідання Команди супроводу приймаються за результатами колегіального обговорення інформації кожного її учасника відкритим голосуванням (за умови присутності на засіданні не менше 2/3 від загального складу).



Рішення засідання Команди супроводу оформляється протоколом, який веде секретар засідання. Протокол засідання підписується головою, секретарем та всіма учасниками засідання.

Секретар призначається із числа складу постійних учасників Команди супроводу.

Відповідно до висновку ІРЦ, індивідуальної програми реабілітації дитини з інвалідністю (за наявності), результатів психолого-педагогічного вивчення дитини

Команда супроводу складає індивідуальну програму розвитку дитини з ООП впродовж 2-х тижнів з моменту початку освітнього процесу.

ІПР погоджується батьками та затверджується керівником закладу освіти.

Команда супроводу переглядає ІПР з метою її коригування та визначення прогресу розвитку дитини у закладі загальної середньої освіти двічі на рік (у разі потреби частіше); у закладі дошкільної освіти - тричі на навчальний рік (у разі потреби частіше).

Відповідно до особливостей розвитку дитини з ООП Команда супроводу розробляє індивідуальний навчальний план та індивідуальну навчальну програму в закладі загальної середньої освіти та індивідуальний освітній план в закладі дошкільної освіти.

Команда супроводу визначає способи адаптації (у разі необхідності модифікації) освітнього середовища, навчальних матеріалів відповідно до потенційних можливостей та з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку дитини з ООП.



#### **Завдання для виконання:**

1. Відвідайте засідання команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі освіти.
2. Проаналізуйте та узагальніть отриману інформацію.  
Дані занесіть у таблицю 11 (*Додаток 11*).

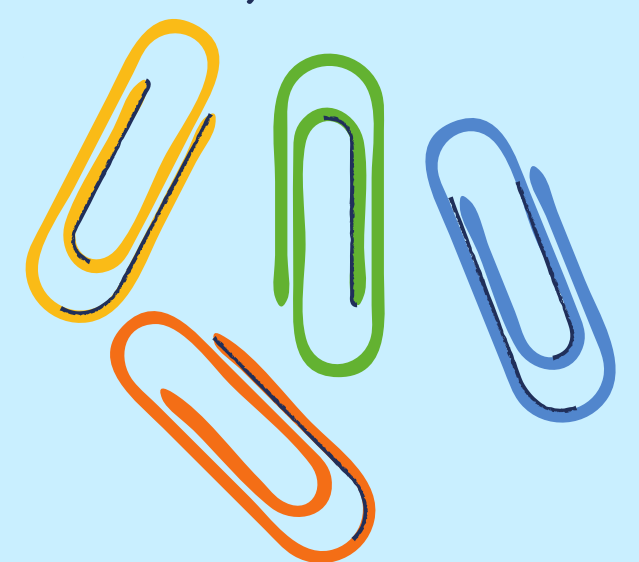
### **Проведення консультації для учасників команди супроводу дітей з особливими освітніми потребами за запитом закладу освіти**

У разі виникнення труднощів у реалізації ІПР, Команда супроводу звертається до фахівців ІРЦ щодо надання методичної допомоги.

#### **Форми командної підтримки**

Підтримка фахівцями ІРЦ може надаватися в різних формах.

Практика наставництва в межах надання командної підтримки – це відносини, в яких досвідченіша чи більш обізнана з певних питань особа (працівник ІРЦ) допомагає менш досвідченим (членам команди на рівні класу (групи), окремим педагогам) виконати завдання освітнього процесу.



## **Види наставництва**

Індивідуальне наставництво може застосовуватись працівниками ІРЦ до одного підопічного (молодого педагога з незначним досвідом роботи). Мета цього виду наставництва – збагачення, удосконалення індивідуальних професійних знань та здібностей підопічного.

У процесі регулярної співпраці наставник – працівник ІРЦ – має здійснювати визначення рівня сформованості професійних якостей педагогічного працівника щодо забезпечення інклюзивного навчання у класі (групі), виявити прогалини у його професійній підготовці, допомагати подолати труднощі у щоденній практичній діяльності. В межах індивідуального наставництва рекомендується скласти спільно індивідуальний план наставництва.

Основною формою індивідуального наставництва є спостереження за практикою педагога та подальше її обговорення.

Види наставництва, які можуть використовувати працівники ІРЦ з огляду на сферу застосування:

- індивідуальне
- групове
- взаємне

### **Інші форми реалізації індивідуального наставництва:**

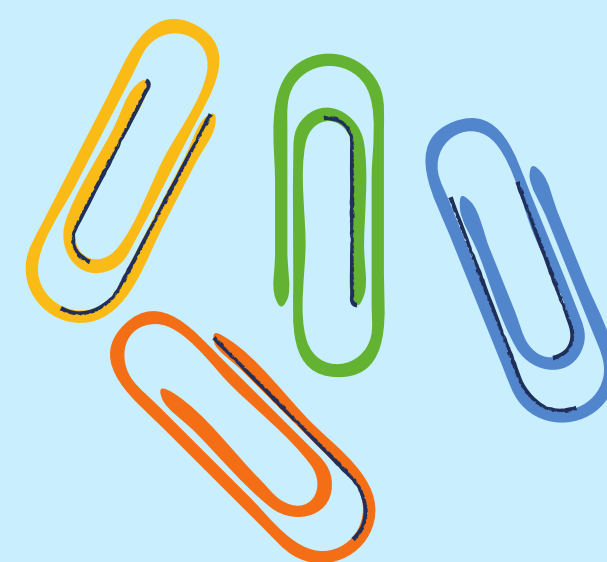
- індивідуальне консультування;
- майстер-класи;
- рефлексивні тренінги;
- практичні заняття;
- бесіди і неформальне спілкування.

Групове наставництво працівники ІРЦ можуть застосовувати до невеликої групи підопічних: команди супроводу, ситуативної мікрогрупи – окремих педагогічних працівників. Перевагою групового наставництва є заощадження часу. Така група є самокерованою та несе відповідальність за розробку власного плану наставництва і його виконання.

### **Форми реалізації групового наставництва:**

- рефлексивна бесіда та аналіз;
- моделювання ситуацій;
- спільне обговорення проблем і аналізу не лише власних успіхів і невдач, а й типових помилок інших педагогів.

В межах підтримки КС працівниками ІРЦ може застосовуватися взаємне наставництво як різновид індивідуального та групового.



Цей вид наставництва ґрунтується на принципі взаємного навчання різних віком колег, у процесі якого молодший фахівець є наставником більш досвідченого колеги (і навпаки).

Фасилітація – ще одна форма взаємодії фахівців ІРЦ з КС в контексті підготовки працівників закладів освіти з питань впровадження стратегій інклюзивного навчання.

Фасилітація (від англ. facilitate – допомагати, полегшувати, сприяти) – це організація процесу колективного вирішення проблем у групі, яка керується фасилітатором (ведучим, головуєчим).

**Серед методів фасилітації:**

- рольові ігри;
- практика презентацій;
- використання фотографій і зображень;
- використання аудіо-, відеозаписів;
- структурування та відбір ідей;
- мозковий штурм.

Співпраця та взаємодія фахівців ІРЦ та КС є багатоаспектним та творчим процесом, що має забезпечити надання якісних освітніх послуг кожній дитині.

**Завдання для виконання:**

1. Вивчіть зміст запитів від учасників команд супроводу закладів освіти до фахівців ІРЦ.
2. Розробіть консультацію для учасників команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами за запитом закладу освіти.
3. Проведіть консультацію для учасників команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами за запитом закладу освіти.
4. Здійсніть самоаналіз проведеної консультації відповідно до запропонованої схеми.

Дані занесіть у таблицю 12 (*Додаток 12*).

**Проведення консультації для родин, діти яких отримують корекційно-розвиткові послуги в інклюзивно-ресурсному центрі**

**Налагодження ефективних відносин**

Запорукою добрих взаємовідносин між ІРЦ і сім'єю є повага, некритичне ставлення і співчуття. Фахівці ІРЦ можуть почати розмови на теми, про які сім'я говорити не наважується. Наприклад, чимало батьків «особливих» дітей спочатку приховують свій гнів, образу, розпач. Коли ж бачать, що фахівець, який працює з ними, розуміє їхні почуття, вони охоче йдуть з ним на контакт.



## **Некритичне ставлення**

Фахівці ІРЦ мають позитивно та відкрито ставитися до батьків дітей з ООП, незалежно від їхніх людських якостей. Фахівець ІРЦ повинен не давати оцінку, не критикувати батьків, а делікатно, без будь-якого тиску заохочувати родину до прийняття власних рішень щодо освітнього маршруту дитини. Якщо ж фахівець ІРЦ не схвалює дії батьків щодо дитини, це може викликати відчуженість і опір з їхнього боку.

## **Співчуття та мотивація батьків**

Фахівці ІРЦ повинні враховувати сімейні обставини, співчувати родинам і відповідним чином демонструвати це під час спілкування, водночас мотивуючи на позитивний розвиток дитини.

## **Комунікативні вміння**

Для цього можна використовувати такі прийоми:

- застосовувати активне слухання. Фахівець ІРЦ має уважно вислуховувати членів сімей, з повагою ставитися до їхньої точки зору і пропонувати допомогу. За такого підходу є можливість зрозуміти, як дивляться на себе, своїх дітей та ситуацію члени родин.

- ставити запитання. Фахівець ІРЦ має заохочувати батьків до розмови, розпитувати їх, з'ясовувати незрозумілі моменти. Треба ставити і конкретні запитання, і запитання, що спонукають до розгорнутих відповідей, дискусії. Наприклад, запитання «Які труднощі є у Вашої дитини?» або «Що любить Ваш малюк?» заохочують батьків до розповіді.

- реагувати на почуте та з'ясовувати незрозуміле. Під час бесіди фахівець ІРЦ має відповідним чином коментувати почуте. Це дає змогу батькам зрозуміти, що їх слухають

і розуміють. На завершення треба знову коротко змалювати ситуацію і з'ясувати незрозумілі питання.

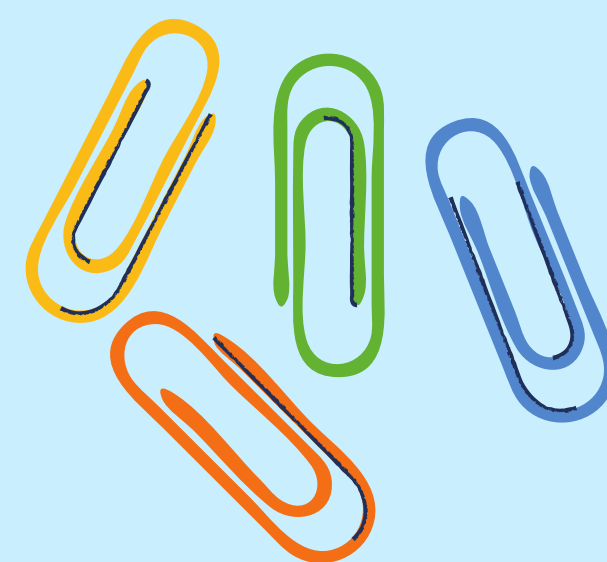
- підходити до проблем з різних точок зору. Фахівець ІРЦ повинен пропонувати батькам дивитися на ситуації з різних боків і розглядати різні шляхи розв'язання проблем.

Наприклад, коли батьки скаржаться на погану поведінку дитини, можна допомогти їм зрозуміти, що проблема не в дитині, оскільки в цьому випадку вона просто не здатна виконати поставлене перед нею завдання.

## **Стратегії ефективного спілкування**

Родини часто занадто хвилюються щодо успіхів своїх дітей. Для цього можна застосовувати наступні стратегії спілкування з батьками:

Бесіди на початку/наприкінці надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг.





Фахівець ІРЦ – важливе джерело інформації для родин, тому він має відверто розповідати про проблеми дітей, а також навчати батьків працювати і взаємодіяти з дітьми.

Записки і записники. Записки, які передають додому через дитину, можуть розповідати про конкретні досягнення дитини, її нові вміння чи поведінку. В них може висловлюватися подяка батькам за допомогу.

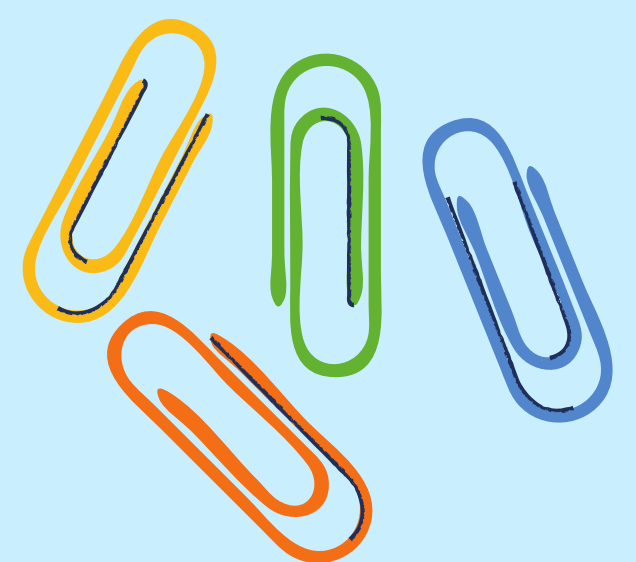
Для регулярного спілкування доцільно передавати додому і повертати записник, особливо в разі відсутності вдома у дитини телефону. Такий записник гарантує безперервність спілкування та поінформованість батьків про успіхи дитини та зміни у її поведінці.



#### **Завдання для виконання:**

1. Розробіть консультацію для батьків, дитина яких отримує корекційно-розвиткові послуги в інклюзивно-ресурсному центрі.
2. Проведіть консультацію для батьків, дитина яких отримує корекційно-розвиткові послуги в інклюзивно-ресурсному центрі.
3. Здійсніть самоаналіз проведеної консультації відповідно до запропонованої схеми.

Дані занесіть у таблицю 13 (*Додаток 13*).



## РОЗДІЛ ІV. ЗАПИТАННЯ-ВІДПОВІДІ

### Запитання 1.

Як правильно прописати найменування заняття в індивідуальній програмі розвитку – згідно з рекомендаціями ІРЦ чи згідно з Типовими освітніми програмами спеціальних закладів загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів для дітей з особливими освітніми потребами, затверджених наказами МОН України № 693 від 25.06.2018 р., № 627 від 12.06. 2018 р., № 668 від 21.06.2018 р.? Наприклад: «заняття з логопедом» чи «розвиток мовлення», «заняття з психологом» чи «соціально-побутове орієнтування»



#### Відповідь:

У пункті 6 «Психолого-педагогічна допомога, що надається під час проведення у позаурочний час корекційно-розвиткових занять» Індивідуальної програми розвитку зазначається найменування заняття (наприклад: розвиток мовлення), фахівець, який проводить заняття (наприклад: вчитель-логопед).

При заповненні даного пункту, враховуються рекомендації, які зазначені у Висновку про комплексну оцінку розвитку дитини ІРЦ.

### Запитання 2.

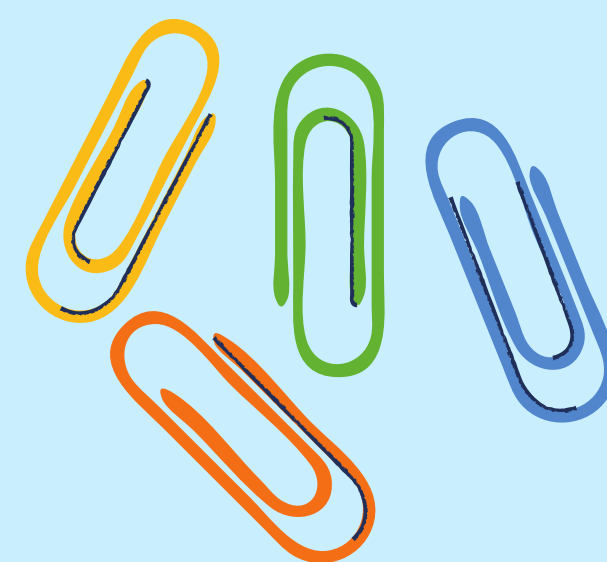
Що робити, якщо кількість занять, яка рекомендована ІРЦ, перевищує допустиму норму корекційно-розвиткових занять відповідно до Типових освітніх програм спеціальних закладів загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів для дітей з особливими освітніми потребами, затверджених наказами МОН України № 693 від 25.06.2018 р., №627 від 12.06.2018 р., №668 від 21.06.2018 р., згідно з якими заклад освіти розробляє індивідуальні навчальні плани учнів з особливими освітніми потребами?



#### Відповідь:

Корекційно-розвиткові заняття проводяться в позаурочний час. Години корекційно-розвиткових занять навчального плану не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів. У кожного учня з особливими освітніми потребами у висновку ІРЦ зазначено відповідну кількість корекційно-розвиткових занять.

Дане питання розглядається на засіданні команди супроводу, прийняті рішення зазначаються у протоколі .



### Запитання 3.

У яких випадках навчальна програма учня адаптується, а у яких модифікується?



#### **Відповідь:**

Переважно індивідуальна навчальна програма модифікується для дітей з інтелектуальними порушеннями для яких типова програма може бути занадто складною.

Наприклад, якщо учень має опорно-рухові порушення, такий предмет як фізкультура може бути модифікований, відповідно до індивідуальних можливостей учня.

Відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту» ст.26 п.4: відповідно до індивідуальних особливостей освітньої діяльності для кожного учня з особливими освітніми потребами, який навчається в інклюзивному класі, у порядку, визначеному законодавством, складаються індивідуальна програма розвитку та індивідуальний навчальний план (за потреби).

### Запитання 4.

Хто вирішує - потрібна учню адаптація чи модифікація (ІРЦ чи заклад освіти). Якщо ІРЦ, то що зазначається у висновку? На які нормативно-правові документи потрібно спиратися при вирішенні питання визначення адаптації чи модифікації програми?



#### **Відповідь:**

Дане питання розглядається на засіданні команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребам, після проведення 2-тижневого оцінювання потреб та можливостей дитини та з урахування рекомендацій визначених у висновку про комплексну оцінку розвитку дитини ІРЦ.

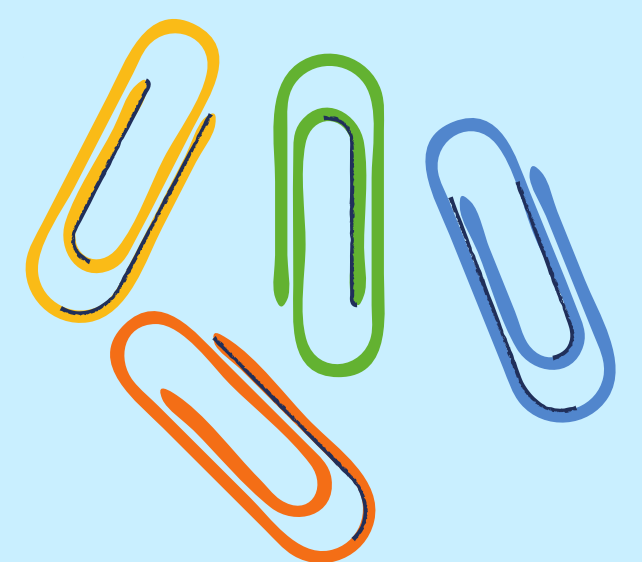
### Запитання 5.

Модифікація навчальної програми потрібна лише учням з інтелектуальними порушеннями? Яким нормативно-правовим документом це регулюється?



#### **Відповідь:**

У кожній окремій ситуації необхідний індивідуальний підхід, враховуючи можливості та потреби учня.



Команда психолого-педагогічного супроводу, враховуючи рекомендації, зазначені у висновку про комплексну оцінку розвитку дитини, зазначає доцільність внесення необхідних модифікацій при вивченні окремих предметів.

Відповідно до Постанови КМУ № 588 від 09.08.2017 р. (абзац другий п.10):  
-відповідно до особливостей інтелектуального розвитку учня може розроблятися індивідуальний навчальний план та індивідуальна навчальна програма.

З урахуванням рекомендацій у Листі МОН №1/9-495 від 31 серпня 2020 р. «Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році»:

-індивідуальний навчальний план та індивідуальна навчальна програма розробляються відповідно до особливостей інтелектуального розвитку учня.

#### Запитання 6.

Як діяти у ситуації, коли батьки не погоджуються з тим, що програму буде модифіковано, або навпаки, вимагають модифікувати, але у рекомендаціях ІРЦ прописана адаптація?



#### Відповідь:

Усі питання щодо розроблення ІПР обговорюються на засіданні команди психолого-педагогічного супроводу учня, де приймаються відповідні рішення.

Батьки є учасниками команди супроводу, і долучаються до прийняття спільних рішень, у тому числі щодо доцільності використання модифікацій або адаптацій.

#### Запитання 7.

Як правильно заповнити пункт 8 ІПР (індивідуальної програми розвитку)?



#### Відповідь:

У пункті 8 «Навчальні предмети (у разі, коли потенційні можливості учня не дають змоги засвоїти навчальну програму, що призводить до необхідності розроблення адаптованої або модифікованої програми) Індивідуальної програми розвитку, навпроти навчального предмета поставити позначку (наприклад «+»), якщо для зазначеного предмета, розробляються адаптації або модифікації.



### Запитання 8.

У пункті «Необхідне спеціальне обладнання» - писати ті засоби корекції, які є у школі і якими користуються фахівці при роботі з учнем з особливими освітніми потребами, чи все те що прописано у висновку ІРЦ, навіть якщо даного обладнання в школі на сьогодні немає ?



#### **Відповідь:**

У пункті 9 «Адаптація (необхідне підкреслити) Індивідуальної програми розвитку, команда психолого-педагогічного супроводу учня підкреслює необхідну позицію/позиції, або зазначає, які засоби корекції необхідні учню за рекомендаціями ІРЦ (наявні та відсутні).

Інклюзивно-ресурсний центр рекомендує у висновку про комплексну оцінку розвитку дитини спеціальне обладнання/або зазначає документ, де зазначений даний перелік. Це є підставою внести у відповідний розділ індивідуальної програми розвитку необхідне обладнання.

Команда психолого-педагогічного супроводу учня зазначає обладнання, яке рекомендовано ІРЦ та додає обладнання, яке є наявне в закладі освіти.

### Запитання 9.

Чи потрібно заповнювати пункт 10 про цілі і зміст навчання, якщо програма не модифікована, і учень навчається за Типовою освітньою програмою закладу загальної середньої освіти?



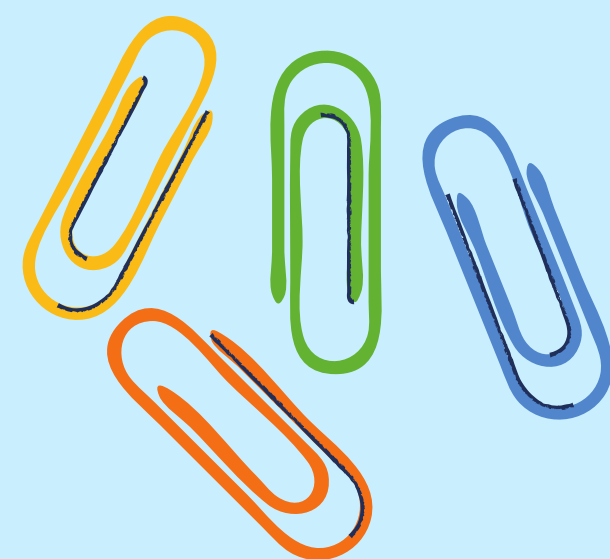
#### **Відповідь:**

Індивідуальна навчальна програма (пункт 10 Індивідуальної програми розвитку) розробляється з тих предметів, у опануванні яких в учнів виникають труднощі, тобто розробляються відповідні модифікації.

Індивідуальний навчальний план та індивідуальна навчальна програма розробляються відповідно до особливостей інтелектуального розвитку учня.

### Запитання 10.

Як правильно заповнити пункт 15 Індивідуальної програми розвитку? Які ще види моніторингу потрібно прописувати в цій таблиці, крім оцінок за диктанти, контрольні роботи, тести, тематичне оцінювання, тощо?





**Відповідь:**

У пункті 15 «Моніторинг стану розвитку учня та його навчальні досягнення» Індивідуальної програми розвитку зазначають досягнення учня фахівці, які проводять корекційно-розвиткові заняття, вчитель/вчителі.

Дана інформація дає можливість проаналізувати і внести зміни/корективи до індивідуальної програми розвитку.

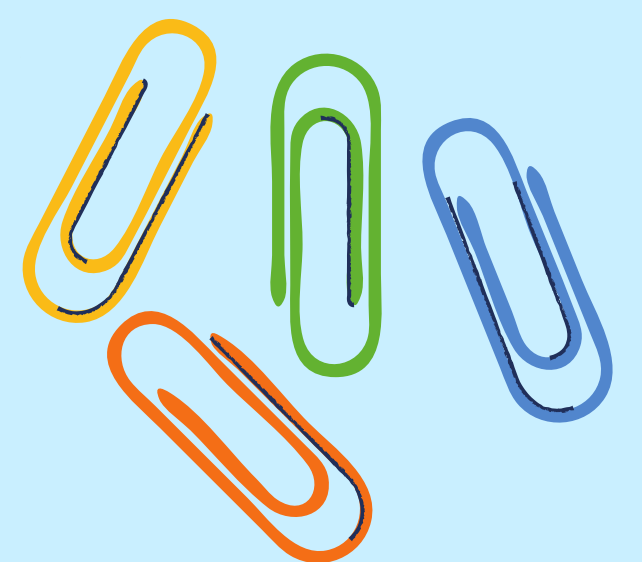
**Запитання 11.**

На підставі якого зразку заяви на зарахування дитини до закладу освіти пишуть батьки дитини з особливими освітніми потребами? У якому документі можна знайти такий зразок заяви?



**Відповідь:**

Зразки заяв визначені Порядком зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти (наказ МОН від 16.04.2018 № 367, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 05 травня 2018 р. за № 564/32016) (Додаток 14).



## РОЗДІЛ V. ІСТОРІЯ УСПІХУ

Який зміст ми вкладаємо у значення «супровід»?

Це допомога батькам, які шукають відповіді на прості запитання: щодо зарахування їх дитини на інклюзивне навчання, як звернутися до інклюзивно-ресурсного центру, як сформулювати запит для проведення комплексної оцінки розвитку дитини, та навіть не так, для початку куди звернутися щоб отримати консультацію?

Але для кого вони прості? Для працівників, які працюють в сфері інклюзивного навчання? Так. Для батьків? Не зовсім.

А якщо мама бухгалтер, і не знає що таке ІРЦ, що таке інклюзія, але має велике бажання дати своїй дитині можливість реалізувати своє право на освіту, соціалізуватися та комунікувати з однолітками. Що робити?

Хочемо поділитися з Вами історією співпраці батьків та Ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти м. Києва на користь дитини.

Звернення мами: учень старших класів закладу загальної середньої освіти, з прекрасним потенціалом та можливостями, щоб Ви не сумнівалися, дитина має талант у математиці, і навчається у математичному ліцеї, але учень має особливості писемного мовлення.

Запит мами був не «оформити дитину на інклюзію», а допомогти сину (9 клас) здати державну підсумкову атестацію з української мови та літератури.

Чи можливо це? Що потрібно для цього зробити? Куди звертатися? Кому писати заяви?

Відповіді на ці запитання є.

Перший крок, який зробила мама, разом зі своїм сином вони відвідали інклюзивно-ресурсний центр, де хлопчику було проведено комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку.

*Примітка:*

Інклюзивно-ресурсний центр (ІРЦ) - це установа, яка створена з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років.

Тому не повинно бути здивування, що мама з сином звернулися не за адресою.

Нестандартна ситуація?

Так, адже частіше звертаються батьки/або законні представники дітей дошкільного віку та діти, які навчаються в початковій школі.

В інклюзивно-ресурсному центрі теж було здивування, що запит мами був не на визначення програми для навчання її сина, а на отримання рекомендації щодо здачі державної підсумкової атестації з української мови, враховуючи індивідуальні потреби сина.



Адже зазвичай за результатами комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини у рекомендаціях зазначають програму, за якою буде краще навчатися дитини. Але...запит мами звучав чітко і обґрунтовано.

Важливо зазначити, що нестандартність ситуації полягала у тому, що наявні методики обстеження направлені на дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. А хлопчик, про якого йде мова – учень 9 класу, має обдарованість з математики, а відповідно структуроване математичне мислення та обґрунтоване висловлення своїх думок.

Хлопець витримав комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку, і почалося найцікавіше.

Що саме запитаєте Ви?

Написання висновку ІРЦ, відповідно до запиту мами: надати рекомендації закладу освіти щодо проведення ДПА з урахування особливостей писемного мовлення сина.

У чому складність запитаєте Ви?

Насправді труднощів не повинно бути, але інколи нормативно-правові документи, і те що в них зазначено, потребують детального і логічного пояснення.

ІРЦ – надає рекомендації, не заключення, не ставить діагноз, не примушує навчатися за конкретною програмою, не визначає заклад для навчання дитини, а надає рекомендації щодо сформульованого запиту від батьків.

Як завершилась ця історія: у висновку ІРЦ надані наступні рекомендації для закладу освіти: враховувати особливості писемного мовлення при підготовці завдань для учня, не враховувати специфічні помилки писемного мовлення під час оцінювання навчальних досягнень учня з циклу математично-природничих та гуманітарних дисциплін, вчителю української мови та літератури розробити завдання для ДПА з української мови та літератури враховуючи особливості писемного мовлення учня.

Дозвіл на опис історії ми отримали від мами. Навіщо це?

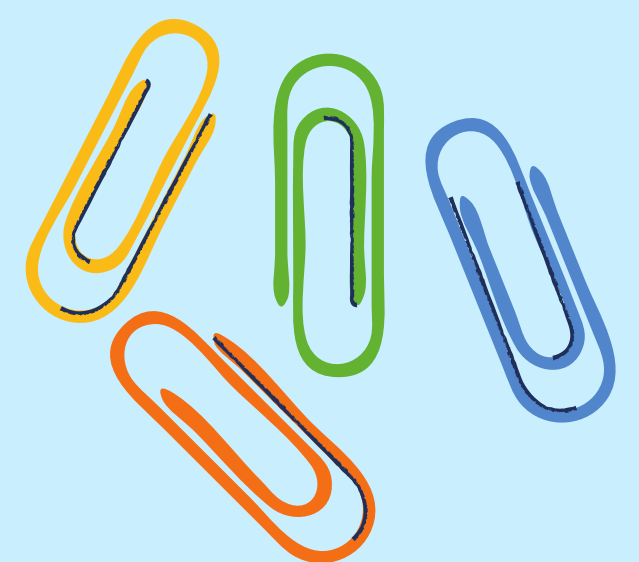
Така ситуація не повинна бути нестандартною, не має бути директивності у вирішення таких питань. І це приклад для інших сімей, які шукають відповіді.

Ви запитаєте, чи успіх це ?

Так, успіх, адже талановитий учень, враховуючи свої індивідуальні особливості зможе успішно здати ДПА та продовжити навчання. Адже вчитель математики говорить, що хлопець математичний геній.

Шлях подолання перешкод - не завершився. Чому?

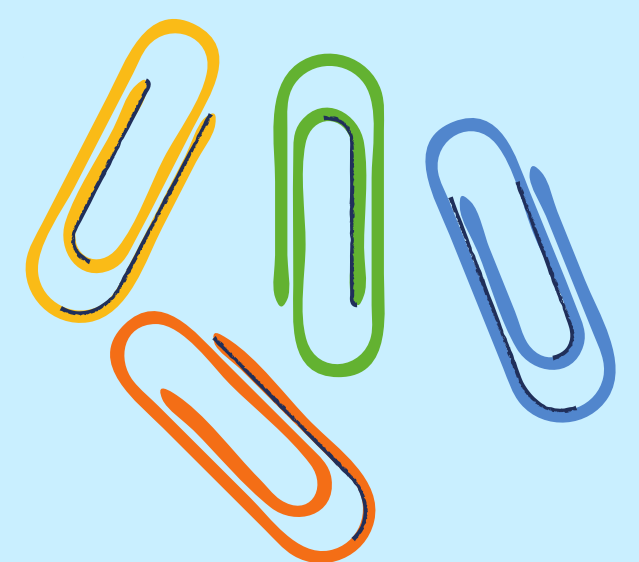
Далі зовнішнє незалежне оцінювання – але це вже інша історія, яка обов'язково матиме позитивний результат.





## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. – Київ : 2018. – 252 с.
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.
3. Закон України «Про загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 року № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017 року № 545 «Про затвердження положення про інклюзивно-ресурсний центр».
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2017 № 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами».
8. Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 № 609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі загальної середньої та дошкільної освіти».
9. Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.05.2018 №447 «Про затвердження Примірного переліку оснащення кабінетів інклюзивно-ресурсних центрів».
10. Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.04.2018 № 414 «Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти».
11. ДБН В.2.2-17:2006 «Будинки і споруди. Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення».
12. Лист Міністерства освіти і науки України № 1/9-495 від 31.08.2020 р. «Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році»



## ДОДАТКИ

*Додаток 1*

*Таблиця 1*

### Схема аналізу

**діяльності фахівців інклюзивно-ресурсного центру щодо проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини**

Фахівець	Види діяльності фахівця	Спостереження за видами діяльності фахівця ІРЦ

## Схема аналізу

співпраці фахівців інклюзивно-ресурсного центру з командою психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами закладу освіти

Фахівець	Види діяльності фахівця	Спостереження за видами діяльності фахівця ІРЦ

## Схема аналізу

діяльності фахівців інклюзивно-ресурсного центру щодо надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами

Фахівець	Види діяльності фахівця	Спостереження за видами діяльності фахівця ІРЦ

## Схема аналізу

діяльності директора інклюзивно-ресурсного центру щодо керівництва інклюзивно-ресурсним центром

Вид діяльності директора ІРЦ	Спостереження за видами діяльності директора ІРЦ
Планування та організація роботи ІРЦ	
Підвищення фахового і кваліфікаційного рівня фахівців ІРЦ	
Розробка/затвердження посадових інструкції фахівців ІРЦ	
Інше	

Схема аналізу  
освітнього середовища інклюзивно-ресурсного центру

Кабінет фахівця	Обладнання/дидактичні матеріали/універсальний дизайн	Аналіз фахівця ІРЦ

## ВИСНОВОК

про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини

6. Напрями оцінки

Оцінка мовленнєвого розвитку

Компетенція (знання, здібності, уміння, навички)	Потреби	Рекомендації

## ВИСНОВОК

про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини

6. Напрями оцінки

Оцінка когнітивної сфери

Компетенція (знання, здібності, уміння, навички)	Потреби	Рекомендації



## ВИСНОВОК

про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини

6. Напрями оцінки

Оцінка емоційно-вольової сфери

<b>Компетенція (знання, здібності, уміння, навички)</b>	<b>Потреби</b>	<b>Рекомендації</b>

## ВИСНОВОК

про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини

6. Напрями оцінки Оцінка навчальних навичок (відповідно до основних критеріїв формування вмій та навичок дітей дошкільного віку; для дітей шкільного віку – сформованість знань, вмій, навичок відповідно до навчальних програм)

Компетенція (знання, здібності, уміння, навички)	Потреби	Рекомендації

**ВИСНОВОК****про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини**

6. Напрями оцінки

Оцінка фізичної сфери

<b>Компетенція (знання, здібності, уміння, навички)</b>	<b>Потреби</b>	<b>Рекомендації</b>

## Схема аналізу

засідання команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами за участю фахівців інклюзивно-ресурсного центру в закладі освіти

Запит команди супроводу	Форми взаємодії учасників команди супроводу/Шляхи вирішення складних питань	Спостереження за процесом участі фахівців інклюзивно-ресурсного центру у засіданні команди супроводу	Рекомендації щодо удосконалення діяльності фахівців ІРЦ у засіданні команди супроводу

**Консультація**

**для команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами закладу освіти  
згідно запиту від команд супроводу**

<b>Тема консультації</b>	<b>Зміст консультації</b>	<b>Самоаналіз фахівця ІРЦ Що вдалось/ Що можна покращити</b>

**Консультація**  
для батьків, дитина яких отримує корекційно-розвиткові послуги  
в інклюзивно-ресурсному центрі

<b>Тема консультації</b>	<b>Зміст консультації</b>	<b>Самоаналіз фахівця ІРЦ Що вдалось/ Що можна покращити</b>

Директору \_\_\_\_\_  
(повне найменування закладу освіти)

\_\_\_\_\_  
(прізвище та ініціали директора)

\_\_\_\_\_  
(прізвище, ім'я, по батькові (за наявності)

заявника чи одного з батьків дитини)  
який (яка) проживає за адресою:

\_\_\_\_\_  
(адреса фактичного місця проживання)

Контактний телефон: \_\_\_\_\_

Адреса електронної поштової скриньки:  
\_\_\_\_\_

### **ЗАЯВА**

#### **про зарахування до закладу освіти**

Прошу зарахувати \_\_\_\_\_  
(прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), дата народження)

до \_\_\_\_\_ класу, який (яка) фактично проживає (чи перебуває) за адресою:

\_\_\_\_\_, на \_\_\_\_\_ форму здобуття освіти.

Повідомляю про: наявність права на першочергове зарахування: так/ні (потрібне підкреслити) (\_\_\_\_\_);

(назва і реквізити документа, що підтверджує проживання на території обслуговування закладу освіти) навчання у закладі освіти рідного (усиновленого) брата/сестри: так/ні (потрібне підкреслити) \_\_\_\_\_;

(прізвище, ім'я, по батькові (за наявності) брата/сестри)

роботу одного з батьків дитини в закладі освіти \_\_\_\_\_;

(прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), посада працівника закладу освіти)

навчання дитини у дошкільному підрозділі закладу освіти: так/ні (потрібне підкреслити);

потребу у додатковій постійній чи тимчасовій підтримці в освітньому процесі: так\*/ні (потрібне підкреслити);

інші обставини, що є важливими для належної організації освітнього процесу

Підтверджую достовірність всієї інформації, зазначеної в цій заяві та у доданих до заяви документах.

Додатки: (за переліком згідно з пунктом 4 розділу I Порядку зарахування, відрахування та переведення учнів до державних та комунальних закладів освіти для здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 16 квітня 2018 року № 367)

---

(дата)

---

(підпис)

\*Зазначається лише для дітей з особливими освітніми потребами.



## ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК